

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Будівництва, архітектури та дизайну
(повне найменування факультету)
Підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проекту (роботи)

Магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему Дослідження ересптивності використання
(назва теми)
оборотних ресурсів суб'єкта господарювання

Виконав(ла): студент(ка) 2 курсу, групи БАПЗ-412н

Спеціальності 076 Підприємцтво та
(код і найменування спеціальності)
торгівлі

Освітня програма (спеціалізація)
Економіка підприємства

Кірієв Микола Олександрович
(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Керівник Бугрій О.Ю.
(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Рецензент Машинко О.В.
(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет Будівництва, архітектури та дизайну
Кафедра Підприємництва, торгівлі та арт-бизнесу
Ступінь вищої освіти Магістр
Спеціальність 076 Підприємництва та торгівлі
Освітня програма (спеціалізація) Економіка підприємства
(код і найменування)
(назва освітньої Програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ПТБ
Пікаленко А.М.
« » 20 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Кіріхек Янаки Олександровича
(ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

1. Тема проєкту (роботи) Дослідження ефективності використання оборотних ресурсів суб'єкта господарювання

керівник проєкту (роботи) Бурлін О.Ю. доц. к.е.н
(науковий ступінь, вчене звання, ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «28» вересня 2023 року № 344

2. Строк подання студентом проєкту (роботи)

3. Вихідні дані до проєкту (роботи) науково-методичні матеріали
корпоративні акти, статистичні дані по моїй роботі

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретичні основи управління оборотними активами підприємства. Аналіз ефективності використання оборотних активів НА ПАТ „Принт Мастер“. Підвищення ефективності управління оборотними активами на підприємстві ПАТ „Принт-Мастер“

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, кількості слайдів, плакатів)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 114 с., 27 табл., 9 рис., 45 джерел.

Об'єкт дослідження – ПАТ «Принт Мастер».

Предмет дослідження - система використання оборотних активів на підприємстві та основні складові ефективного управління оборотними активами.

Мета роботи - здійснення економічного аналізу управління оборотними активами підприємства, виявлення внутрішніх резервів підвищення ефективності цього процесу та розробці пропозицій щодо оптимізації формування оборотних активів підприємства та поліпшення їх використання.

Актуальність теми полягає в тому, що підприємництво в Україні потребує сучасного теоретичного, методологічного та методичного забезпечення управління оборотним капіталом, наукових рекомендацій щодо процесів формування та використання оборотних активів підприємств.

Методи дослідження – роботи вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, діалектичний метод пізнання, а також конкретно-економічні методи – економічного і статистичного аналізу, групування, аналітичного порівняння та інші.

ОБОРОТНІ АКТИВИ, ОБОРОТНІ КОШТИ, ПІДПРИЄМСТВО, ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, АНАЛІЗ, ВИКОРИСТАННЯ, УПРАВЛІННЯ, ФОРМУВАННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1 Сутність, функції і склад оборотних активів підприємства.....	9
1.2 Взаємозв'язок термінів «оборотні кошти» й «оборотні активи» підприємства.....	15
1.3 Методи управління оборотними активами підприємства.....	22
Висновки до першого розділу.....	45
2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПАТ «ПРИНТ МАСТЕР».....	46
2.1 Організаційно-економічна характеристика ПАТ «Принт Мастер».....	46
2.2 Аналіз стану та використання виробничих запасів	59
2.3 Дослідження стану дебіторської заборгованості підприємства...	68
2.4 Аналіз оборотності грошових оборотних коштів.....	73
Висновки до другого розділу.....	
3 ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПАТ «ПРИНТ МАСТЕР».....	78
3.1 Обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності управління оборотними активами.....	78
3.2 Розрахунок економічного ефекту від запропонованих заходів.....	92
Висновки до третього розділу.....	
ВИСНОВКИ.....	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	111

ВСТУП

Актуальність теми. Останнім часом в умовах становлення ринкових відносин в незалежній Україні загальний фінансовий стан та інвестиційна діяльність як приватизованих, так і державних підприємств значно погіршилися. Лише за минуле десятиріччя обсяг матеріальних запасів на вітчизняних промислових підприємствах зменшився більше, ніж на 1/3, грошових коштів та відвантаженої продукції – на 6 і 11% відповідно, величина дебіторської заборгованості зросла більше, ніж в 1,5 рази.

Зростання обсягів дебіторської заборгованості нібито свідчить про поліпшення збуту продукції, прискорення обертання оборотних активів, але це відбувається на фоні скорочення матеріальних запасів, тобто на фоні зменшення обсягів виробництва продукції. Скорочення залишків коштів свідчить не стільки про високий рівень управління грошовими потоками, скільки про гострий дефіцит цих коштів, зумовлений інфляцією, кризою неплатежів, недосконалою податковою політикою.

Наведені дані говорять про те, що українські підприємства опинилися в скрутній фінансовій ситуації через загальноекономічну кризу, дефіцит фінансових ресурсів, низьку купівельну спроможність суб'єктів господарювання та інші фактори.

Вагомим резервом в напрямку покращення діяльності підприємств є підвищення ефективності використання їх оборотного капіталу, який займає значну питому вагу в структурі активів підприємств. Важлива роль у реалізації поставлених завдань належить економічному аналізу як одній із функцій управління.

Про актуальність теми дипломної роботи свідчить і те, що підприємництво в Україні потребує сучасного теоретичного, методологічного та методичного забезпечення управління оборотним капіталом, наукових рекомендацій щодо процесів формування та використання оборотних активів підприємств.

Суттєвий внесок у вивчення проблем управління оборотними активами підприємств зробили В. Ковальов, Є. Стоянова, О. Єфімова, І. Бланк, Джеймс Ван Хорн та інші науковці.

Незважаючи на значну кількість публікацій, що освітлюють окремі аспекти проблем управління оборотним капіталом, дослідження цього процесу, його сутності, особливостей, факторів, що впливають на здійснення управління поточними активами підприємства вимагають подальшої розробки.

Актуальність і важливість питань управління оборотними активами і велике значення цього процесу для фінансово-господарської діяльності підприємств в сучасних ринкових умовах господарювання обумовили вибір теми, мету і послідовність наукового дослідження.

Об'єкт дослідження – ПАТ «Принт Мастер».

Предмет дослідження – система використання оборотних активів на підприємстві та основні складові ефективного управління оборотними активами.

Мета роботи полягає в здійсненні економічного аналізу оборотних активів підприємства, виявленні внутрішніх резервів підвищення ефективності цього процесу та розробці пропозицій щодо оптимізації формування оборотних активів підприємства та поліпшення їх використання.

Відповідно до мети в ході дослідження вирішувалися такі завдання:

- 1) визначити економічну сутність оборотних активів через узагальнення політекономічного, управлінського та фінансового аспектів;
- 2) вивчити механізм управління оборотними активами на підприємстві;
- 3) вивчити прийоми та методи фінансового аналізу оборотного капіталу підприємств з урахуванням впливу його обсягів і структури на фінансовий стан підприємства;
- 4) проаналізувати оборотний капітал в розрізі окремих оборотних активів та в порівнянні з поточними зобов'язаннями підприємства – об'єкту дослідження, виявити на основі результатів аналізу тенденції у зміні основних показників стану та використання оборотного капіталу підприємства;

5) розробити заходи, спрямовані на оптимізацію обсягів та структури оборотних активів підприємства; оптимізацію джерел фінансування оборотного капіталу; прискорення оборотності запасів, грошових активів, дебіторської заборгованості та інших оборотних засобів; зростання рівня рентабельності оборотних активів з метою підвищення ефективності управління оборотним капіталом та в кінцевому результаті поліпшення фінансового та майнового стану підприємства.

Теоретичною і методологічною базою дослідження стали роботи вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, діалектичний метод пізнання, а також економічні методи – економічного і статистичного аналізу, групування, аналітичного порівняння та інші.

Інформаційною базою для здійснення аналізу оборотного капіталу підприємства стала звітність підприємства ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021

роки його діяльності (балансові звіти підприємства – форма № 1, звіти про фінансові результати підприємства за 2019-2021 роки – форма № 2), а також довідкові дані фінансової служби товариства, в тому числі, бухгалтерії, планово-економічного та фінансового відділу.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, функції і склад оборотних активів підприємства

В теперішніх умовах, коли економіка України перейшла на ринкові методи функціонування, кожне підприємство несе самостійну відповідальність за результати господарювання. Знов створені і вже діючі підприємства самі визначають обсяги виробництва та цінову політику, що потребує раціонального залучення ресурсів, зокрема оборотних коштів.

Перехід економіки України до якісно нової моделі побудови економіки, яка передбачає реформування відносин власності та системи управління господарським механізмом, зумовлює необхідність нового підходу до поглибленого дослідження питань сутності обігового капіталу і вивчення тих функцій, які він виконує у ринковому механізмі [2].

Суттєвий внесок у дослідження економічної сутності оборотних активів та проблем їх використання зробили В. Ковальов, Є. Стоянова, О. Єфімова, І. Бланк, Джеймс Ван Хорн, В.В. Бочаров, А.М. Павліковський, В.В. Сопко, А.М. Кінг, М.Д. Білик та інші вітчизняні та зарубіжні науковці.

Традиційно оборотні активи – це економічна категорія, яка приймає різні функціональні вираження, що постійно трансформуються та змінюють свою матеріально-речовинну форму у сфері виробництва та обертання. З іншого боку, необхідно пов'язувати зміну цих функціональних форм з рухом їх речових носіїв, а також розглядати оборотні активи як динамічну категорію.

У дійсності, якщо процес виробництва на кожному підприємстві є безперервним, то оборотні активи, що обслуговують його, в кожний даний момент знаходяться одночасно як у сфері виробництва – у вигляді виробничих запасів, незавершеного виробництва, так і в сфері обертання – у вигляді готових виробів та грошових коштів. Крім цього, зі сфери виробництва вони переходять до сфери обертання, і навпаки, тобто постійно знаходяться в русі, проходячи три стадії кругообігу – грошову, товарну та виробничу [2].

Тобто, кругообіг оборотного капіталу відбувається за формулою [5]:

$$\Gamma - T \dots B \dots - T_1 - \Gamma_2, \quad (1.1)$$

де Γ – грошові кошти, які авансуються господарюючими суб'єктами;

T – засоби виробництва;

B – виробництво;

T_1 – готова продукція;

Γ_2 – грошові кошти, одержані від продажу продукції, що включають в себе реалізований прибуток.

В умовах товарно-грошових відносин рух, кругообіг товарно-матеріальних цінностей опосередковується їх вартістю, що не витрачається, не споживається подібно до речових носіїв, а залишається в межах процесу відтворення та змінює лише форми свого руху. В зв'язку з цим К. Маркс писав, що «вартість взагалі авансується, а не витрачається, оскільки ця вартість, проходячи різні фази свого кругообігу, знову повертається до свого вихідного пункту» [5].

Отже, оборотні активи не витрачаються, не споживаються, а авансуються та повертаються підприємству в процесі реалізації продукції.

Звідси, оборотні активи як вартісна категорія, являють собою вартість, що авансована в кругообіг виробничих оборотних фондів і фондів обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва та їх обігу.

В економічній літературі існують інші погляди на розкриття економічної сутності оборотних активів. Окремі науковці їх трактують як «грошові кошти, авансовані в обігові виробничі фонди та фонди обігу», інші вважають, що оборотні активи – це частина капіталу підприємства, що вкладена в його поточні активи, або оборотні активи – це кошти, що авансовані для створення оборотних виробничих активів та активів обертання.

Оборотні активи, як і інші фінансові категорії, розкривають свою сутність при виконанні відповідних функцій: виробничої та платіжно-розрахункової.

Виробнича функція забезпечує безперервність процесу виробництва при постійному процесі формування на підприємстві запасів матеріальних ресурсів.

Платіжно-розрахункова функція оборотних активів передусім впливає на стан тієї частини коштів, яка вилучена до сфери обігу, впливає безпосередньо на стан розрахунків і в цілому на грошовий обіг. Від платіжно-розрахункової дисципліни, своєчасності і повноти платежів, і, відповідно, прояву зазначеної функції оборотних активів залежить загальний платіжний стан підприємства.

Управління оборотними активами підприємства визначає необхідність в їх класифікації. Оборотні активи класифікуються за такими основними ознаками (таблиця 1.1) [10].

Таблиця 1.1 – Класифікація оборотних активів підприємства

№ з/п	Ознаки	Види оборотних активів
1	За характером фінансових джерел формування	1. Валові оборотні активи 2. Чисті оборотні активи 3. Власні оборотні активи
2	За видами	1. Запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів 2. Запаси готової продукції 3. Дебіторська заборгованість 4. Грошові активи 5. Інші види оборотних активів
3	За характером участі в операційному процесі	1. Оборотні активи, що обслуговують виробничий цикл підприємства 2. Оборотні активи, що обслуговують фінансовий цикл підприємства
4	За періодом функціонування	1. Постійна частина оборотних активів 2. Змінна частина оборотних активів

За характером фінансових джерел формування виділяють валові, чисті та власні оборотні активи.

Валові оборотні активи характеризують загальний їх обсяг, сформований за рахунок як власного, так і позикового капіталу.

Чисті оборотні активи (ЧОА) характеризують ту частину їх обсягу, що

сформована за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу. Суму чистих оборотних активів розраховують за такою формулою [10]:

$$\text{ЧОА} = \text{ОА} - \text{КФЗ}, \quad (1.2)$$

де ЧОА – сума чистих оборотних активів підприємства;

ОА – сума валових оборотних активів підприємства;

КФЗ – короткострокові поточні фінансові зобов'язання підприємства.

Власні оборотні активи (ВОА) характеризують ту їх частину, що сформована за рахунок власного капіталу підприємства. Суму власних оборотних активів підприємства розраховують за формулою [10]:

$$\text{ВОА} = \text{ОА} - \text{ДПК} - \text{КФЗ}, \quad (1.3)$$

де ВОА – сума власних оборотних активів підприємства;

ОА – сума валових оборотних активів підприємства;

ДПК – довгостроковий позиковий капітал, інвестований в оборотні активи підприємства;

КФЗ – короткострокові (поточні) фінансові зобов'язання підприємства.

Якщо підприємство не використовує довгостроковий позиковий капітал для фінансування оборотних коштів, то суми власних і чистих оборотних активів співпадають.

За видами оборотних активів виділяються [22]:

– запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів, які характеризують обсяг вхідних матеріальних потоків у формі запасів, що забезпечують виробничу діяльність підприємства;

– запаси готової продукції, які характеризують обсяг вихідних матеріальних потоків у формі запасів виготовленої продукції, призначеної для реалізації. На практиці до цього виду оборотних активів відносять також обсяг незавершеного виробництва;

- дебіторська заборгованість, що характеризує суму заборгованості на користь підприємства, яка представлена фінансовими зобов'язаннями юридичних і фізичних осіб за розрахунками за товари, роботи, послуги, видані аванси тощо;

- грошові активи – залишки коштів у національній та іноземній валюті та сума короткострокових фінансових вкладень, що розглядаються як форма інвестиційного використання тимчасово вільного залишку грошових активів;

- інші види оборотних активів, до яких належать оборотні активи, не включені до складу вищерозглянутих видів, наприклад, витрати майбутніх періодів тощо.

За характером участі в операційному процесі оборотні активи класифікуються наступним чином [22]:

- оборотні активи, що обслуговують виробничий цикл підприємства: запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів; обсяг незавершеного виробництва, запаси готової продукції;

- оборотні активи, що обслуговують фінансовий цикл підприємства, характеризують дебіторську заборгованість.

За періодом функціонування оборотні активи поділяються на [22]:

- постійну частину оборотних активів, що представляє собою не знижувальний мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення операційної діяльності;

- змінну частину оборотних активів, що пов'язана із сезонним зростанням обсягу виробництва і реалізацією продукції, необхідністю формування в окремі періоди господарської діяльності підприємства запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного збереження, дострокового завезення та цільового призначення. У складі даного виду оборотних активів виділяють максимальну і середню їх частини.

Для прийняття ефективних управлінських рішень в умовах сучасної економічної кризи доцільним є класифікація оборотних активів за такими ознаками [49]:

- ступінь ліквідності (абсолютно ліквідні, швидко ліквідні, мало ліквідні);
- ступінь ризикованості (оборотні активи з високим, середнім та мінімальним ризиком вкладення):
- ступінь захищеності від інфляції (оборотні активи, що не піддаються інфляційним втратам та оборотні активи, що піддаються інфляційним втратам).

Науково обґрунтована класифікація має велике значення для обліку, аналізу і планування. Вона дозволяє розглядати оборотні активи як у всій їхній сукупності, так і окремі групи, які розподілені за ознаками, що забезпечують єдність співіснування різних їх видів в процесі кругообігу та дозволяє на рівні суб'єктів господарювання оптимізувати їх склад.

Існує три принципових підходи щодо відповідного фінансування оборотних активів підприємства : консервативний; помірний (компромісний); агресивний [25]

Дані принципи необхідні для того, щоб відображати співвідношення рівня прибутковості й ризику фінансової діяльності, а також мати зв'язок з раніше розглянутими принципами формування оборотних активів. У процесі формування принципів фінансування оборотних активів виділяються постійна і перемінна їх частина.

Консервативний підхід щодо фінансування оборотних активів припускає, що за рахунок власного й довгострокового позикового капіталу повинні фінансуватися постійна частина оборотних активів і приблизно половина змінної їх частини. Інша половина змінної частини оборотних активів повинна фінансуватися за рахунок короткострокового позикового капіталу. Така модель фінансування оборотних активів забезпечує високий рівень фінансової стійкості підприємства (за рахунок мінімального обсягу використання короткострокових позикових засобів), проте збільшує витрати власного капіталу на їх фінансування, що за інших рівних умов призводить до зниження рівня його рентабельності. Помірний (компромісний) підхід до фінансування оборотних активів припускає, що за рахунок власного і довгострокового

позикового капіталу повинна фінансуватися постійна частина оборотних активів, у той час як за рахунок короткострокового позикового капіталу – весь обсяг змінної їх частини. Така модель фінансування оборотних активів забезпечує прийнятний рівень фінансової стійкості підприємства та рентабельність використання власного капіталу, наближену до середньоринкової норми прибутку на капітал.

Агресивний підхід щодо фінансування оборотних активів передбачає фінансування за рахунок власного й довгострокового позикового капіталу не більше 50% постійної частини оборотних активів, у той час як за рахунок короткострокового позикового капіталу – переважна частина постійної і вся змінна частина оборотних активів. Така модель створює проблеми в забезпеченні поточної платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Водночас вона дозволяє здійснювати операційну діяльність із мінімальною потребою у власному капіталі, а отже, забезпечувати за інших рівних умов найбільш високий рівень його рентабельності. Ту чи іншу модель фінансування відображає коефіцієнт чистих оборотних активів. Мінімальне його значення характеризує здійснення підприємством політики агресивного підходу, у той час як достатньо високе його значення (наближається до одиниці) – політики консервативного підходу.

Таким чином, формування відповідних принципів фінансування оборотних активів в остаточному підсумку визначає співвідношення між рівнем рентабельності використання власного капіталу й рівнем ризику зниження фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

1.2 Взаємозв'язок термінів «оборотні кошти» і «оборотні активи» підприємства

В економічній літературі багато економістів ототожнюють поняття «оборотні активи», «оборотні кошти» та «оборотний капітал» і використовують їх як синоніми.

Як економічна категорія, оборотні активи виражають відносини купівлі-продажу грошових коштів, які на ринку виступають своєрідним товаром. Придбання такого товару підприємцем означає появу фінансових ресурсів для авансування оборотних активів, які на відміну від капіталу мають натурально-речову форму і повністю споживаються в одному торговельно-комерційному циклі.

Хибність ототожнення оборотного капіталу з оборотними активами викликана тим, що авансований в оборотні активи капітал приймає їх натурально-речову форму і тільки по закінченню операційного циклу використання оборотних активів повертається в тому ж обсязі і формі. Але оборотний капітал на відміну від активів не споживається і не витрачається, а лише авансується, аби повернутися після закінчення кожного свого обороту в тій же формі для наступного авансування. Та все ж капіталом стають не всі авансовані в оборотні активи грошові кошти, а тільки ті, що забезпечують економічний, соціальний або екологічний ефект.

Отже, оборотні активи й оборотний капітал є двома категоріями, які характеризують одні й ті ж об'єкти: грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення, дебіторську заборгованість і запаси.

Деякі автори ототожнюють оборотні активи з оборотними коштами [3; 13; 17; 36; 40; 44]. Вважаємо, що оборотні активи ширше ніж оборотні кошти поняття, оскільки загальноприйнятий поділ оборотних коштів на оборотні фонди та фонди обігу не враховує такої складової як короткострокові фінансові вкладення.

Так, науковці [12; 13; 14; 47] до оборотних активів відносять грошові кошти, короткострокові фінансові інвестиції, рахунки до отримання, запаси сировини та готової продукції.

Розглянемо різні підходи наукових дослідників до визначення оборотних активів.

Так перша група економістів вважає, що оборотні активи мають грошову природу, виконує функцію платіжного обслуговування кругообігу та визначає

його як грошові кошти, авансовані для утворення оборотних виробничих фондів і фондів обігу.

Друга група економістів визначають оборотні активи як мобільні активи, які використовуються і реалізуються підприємством протягом року або операційного циклу.

Третя група економістів визначає оборотні активи як авансовану вартість. На відміну від розглянутих вище підходів, тут підкреслюється.

По-перше, рухомий відновлюваний характер вартості, яка лише авансується й повертається після кожного кругообігу в грошовій формі.

По-друге, у характеристиці оборотних активів як авансованої вартості підкреслюється, що створений додатковий продукт до оборотних активів не відноситься.

За таким підходом: оборотні активи – фінансові ресурси, вкладені в об'єкти, використання яких здійснюється фірмою або в рамках одного відтворювального циклу, або в рамках відносно короткого періоду часу.

На нашу думку більш доцільно буде розглянути ці підходи у формі таблиці, де більш конкретно систематизувати науковців та їх визначення суті оборотних активів (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Підходи до визначення суті оборотних активів

Підхід	Автор	Визначення
1	2	3
грошові ресурси, вкладені до оборотних виробничих фондів і фондів обігу для безперервного виробництва і реалізації виробленої продукції	Роштейна Л.О. Зелгавіліс І.В., Парфаняк П.О., Усатов І.А. Зві Боді, Роберт Мертон	Оборотні активи - це грошові кошти, що знаходяться в розпорядженні об'єднання для створення запасів сировини, матеріалів і інших матеріальних цінностей [36, с. 61]. Оборотні активи - грошові кошти й мобільні активи, які перетворюються в грошові кошти впродовж одного виробничого циклу, що забезпечує безперервність виробничого процесу виробництва й обороту та отримання прибутку [19; 33; 43]. Оборотні активи - сума грошових коштів компанії та всі інші статті балансу, які протягом року передбачається перетворити в гроші [18].

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
---	---	---

II. Активи, які впродовж одного виробничого циклу або одного календарного року можуть бути перетворені в гроші	Крейніна М.Н. Брейлі Р., Майєрс С. Білик М. Д Бланк І.О.	Оборотні активи - це мобільна частина майна підприємства, тобто вся вартість тих оборотних активів, які за нормальних умов роботи впродовж року (або навіть більш коротшого періоду в межах року) перетворюються в грошові кошти в результаті отримання виручки від реалізації, обігу цінних паперів і т.п. [26] Поточні активи (короткострокові активи, оборотні активи) - це такі активи, які компанія в найближчому майбутньому збирається перетворити в грошові кошти [11]. Оборотні активи - група мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їх ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями [6]. Оборотні (поточні) активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються впродовж одного операційного циклу [7]
III. Авансована вартість у оборотні виробничі фонди і фонди обігу	Ільєнкова С.Д. Поддєрьогін А.М.	Оборотні активи - фінансові ресурси, вкладені в об'єкти, використання яких здійснюється фірмою або в рамках одного відтворювального циклу, або в рамках відносно короткого періоду часу [20]. Оборотні активи – це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди й у фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку [44].

На нашу думку більш вдалим визначенням поняття «оборотні активи» є визначення дане Білик М.Д. «Оборотні активи – група мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їх ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями» [10]. В розглянутому визначенні показано економічний зміст оборотних активів та акцентована увага на необхідності узгодження їх обсягів з поточними зобов'язаннями. Також вважаємо, що в сучасних умовах господарювання оборотні активи приймають участь не тільки у операційній діяльності підприємств, а і в інвестиційній і фінансовій. Білик М.Д. також характеризує поняття валові оборотні активи «...весь обсяг оборотних активів незалежно від джерел фінансування» та чисті оборотні активи «...різниця між

валовою сумою активів та загальною сумою поточних зобов'язань» [10, с. 162].

Також найбільше схилиємося до другої групи економістів та їх підходу, щодо визначення сутності оборотних активів. Ця група економістів визначає оборотні активи як мобільні активи, які використовуються і реалізуються підприємством впродовж року або операційного циклу.

В даному підході вченими конкретно розглядається склад оборотних активів, відображається економічна суть і розкривається повне його значення, оборотні активи розглядаються, як найбільш ліквідні активи, що на противагу іншим підходам є більш точним.

З вищевикладеного можна сказати, що оборотні кошти є формою руху вартості, її кругообігу на господарському підприємстві. Вони авансуються у вигляді грошів для створення запасів основної сировини, матеріалів, допоміжної сировини, виробничого інструменту, інвентарю, напівфабрикатів і готової продукції. Функція їх полягає у платіжно-розрахунковому обслуговуванні кругообігу цінностей: шляхом платежів вони регулюють його темпи і обсяги. У цьому втіленні оборотні кошти слугують фінансовим важелем управління поточною господарською діяльністю підприємства. Проте, таке трактування оборотних коштів було характерне для адміністративно-господарської системи. В сучасних економічних умовах поняття «оборотні кошти» вважається застарілим.

При переході від планово-адміністративної економіки до ринкової вітчизняні економісти отримали можливість вивчити і використовувати накопичений західними економістами досвід і наробітки. Поряд з терміном «оборотні кошти», у літературі почали використовувати такі терміни, як «поточні активи», «оборотний капітал», «оборотні активи». Часто ці терміни багатьма авторами ототожнюються як одна і та ж складова майна.

Всі джерела, за рахунок яких формуються оборотні кошти, можна розглядати як фонд, який можна назвати фондом оборотних коштів. Кількісно «оборотні кошти» як частина активів і «фонд оборотних коштів» як частина пасивів повинні збігатися.

Оборотні виробничі фонди забезпечують безперервність виробничого процесу, а фонди обігу – реалізацію виробничої продукції на ринку і отримання грошових коштів, які гарантують благополучність підприємства. Ця економічна роль (призначення) оборотних коштів визначає їх сутність, яка забезпечує безперебійне функціонування процесу виробництва і процесу обігу.

Таким чином, оборотні кошти розглядаються тільки як величина грошових коштів, авансованих в оборотні фонди та фонди обігу, які забезпечують планомірний і безперервний процес виробництва і реалізації продукції. При цьому в оборотні фонди включаються виробничі запаси, незавершене виробництво і напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів, а в фонди обігу включають готову продукцію, дебіторську заборгованість і грошові кошти.

Необхідно відмітити, що в останній час багато авторів (В.В. Ковальов та ін.) почали надто вільно поводитися з усталеною термінологією. Зокрема, мабуть з метою спрощення, почали ототожнювати оборотні кошти з оборотними активами [23].

Оборотні активи – термін, який використовується в бухгалтерському обліку, визначає як найменування другого розділу активу бухгалтерського балансу, тобто до оборотних активів відносяться ті активи, які у бухгалтерському балансі відображаються у його другому розділі. У бухгалтерському балансі до оборотних активів відносять матеріально-виробничі запаси, які включають [1]:

- матеріально-речові цінності, які використовуються у тому чи іншому виді діяльності як предмети праці: сировина і матеріали, комплектуюча продукція, запасні частини, паливо;

- продукти праці: готова до реалізації продукція, товари (на складах постачально-збутових, торгівельно-закупочних та інших торгівельних організацій), напівфабрикати власного виробництва, а також продукція незавершеного виробництва (продукція, яка не пройшла весь технологічний цикл обробки: вироби не укомплектовані, які не пройшли випробувань та

технічну прийомку, незавершені роботи);

- засоби праці, які приносять дохід або які експлуатуються в інших цілях менш 12 місяців, а також основні засоби вартістю менш 1000 грн.;

- грошові кошти, які включають гроші в касі підприємства, на розрахунковому рахунку та інших банківських рахунках, у тому числі на валютному рахунку (готівка);

- дебіторська заборгованість, яка утворюється у вигляді грошових боргів підприємству за відпущені покупцям і замовникам продукцію, товари (виконані роботи, зроблені послуги) на умовах і за вартістю, обумовлених господарським договором, до моменту їх оплати;

- короткострокові фінансові вкладення – вкладення підприємства у короткострокові ліквідні цінні папери (акції, облігації, сертифікати), придбані для отримання доходів у строк, який не перевищує один рік, а також у наданні короткострокових (до року) позик іншим господарським суб'єктам.

З означення оборотних активів слідує неправомірність ототожнення понять «оборотні кошти» і «оборотні активи». Результати аналізу свідчать, що склад оборотних коштів і оборотних активів не збігається. Оборотні активи містять, на відміну від оборотних коштів, елемент короткострокові інвестиції. Крім цього, є суттєва відмінність. Оборотні (мобільні) активи, особливо запаси сировини, матеріалів, палива та інше споживаються і витрачаються у процесі виробництва, тобто переносять свою вартість на готову продукцію. Оборотні кошти, як найбільш ліквідні ресурси, «не витрачаються і не споживаються», тому що вони авансовані у виробництво.

Якщо б оборотні кошти споживались і витрачались, то після кожного циклу кругообігу діючому підприємству доводилось поповнювати оборотні кошти як мінімум на всю величину використаних у процесі виробництва і реалізації продукції оборотних фондів і фондів обігу. Але в дійсності цього не відбувається, навпаки, після кожного циклу кругообігу, прибутково працююче підприємство отримує приріст до авансованої у обіг грошової суми [2]. Критерієм функціонування обох є тимчасовий інтервал, тривалість періоду

функціонування оборотних активів називається один рік, або операційний цикл, оборотних коштів – один рік, або кругообіг. Кругообіг оборотних коштів – це операційний цикл плюс цикл комерційно-фінансовий, тобто тривалість періоду функціонування оборотних коштів довше на час комерційно-фінансового циклу.

Із цього виходить, що вартісна величина оборотних коштів не може бути рівною величині оборотних активів. Наприклад, в оборотні активи (згідно структури бухгалтерського балансу) включаються всі грошові кошти організації, дебіторська заборгованість визначається за ціною реалізації, ПДВ за придбаними товарно-матеріальними цінностями, який пред'являється у подальшому для відрахування [7].

Таким чином, у зв'язку з різною економічною сутністю понять «оборотні активи», «оборотні кошти» слід відмовитися від ототожнення цих економічних категорій і визначитися з термінологією, в першу чергу, в економічних словниках.

З виходом українських підприємств у міжнародний економічний простір і для досягнення порозуміння різних суб'єктів господарської діяльності у межах країни та за її кордоном необхідні єдина термінологія та методика аналізу оборотних коштів. Тому, понятійний апарат повинен розвиватися і враховувати міжнародні стандарти, проте, слід добиватися того, щоб при їх використанні зберігся б сенс і велика відповідальність наукових економічних кіл.

1.3 Методи управління оборотними активами

Цілі та характер використання окремих видів оборотних активів мають суттєві відмінні риси. Тому на підприємствах з великим обсягом щодо використання оборотних активів розробляється система управління окремими їх видами [14]:

- запасами товарно-матеріальних цінностей;
- дебіторською заборгованістю;

– грошовими активами, до яких також прирівнюються й короткострокові фінансові вкладення як форма тимчасового використання вільного залишку грошових активів.

Розглянемо особливості управління окремими видами оборотних активів.

Управління запасами має велике значення як у виробничому, так і у фінансовому аспектах. Використання запасів підпорядковане єдиній меті – забезпеченню безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції.

Ефективне управління запасами дозволяє знизити тривалість виробничого та всього операційного циклу, зменшити поточні витрати на їх збереження, визволити з поточного господарського обороту частину грошових коштів, реінвестуючи їх в інші активи. Забезпечення такої ефективності досягається за рахунок розробки й реалізації спеціальної фінансової системи управління запасами.

Система управління запасами представляє собою частину загальної системи управління оборотними активами підприємства і полягає в оптимізації загального розміру й структури запасів товарно-матеріальних цінностей, мінімізації витрат на їх обслуговування та забезпечення ефективного контролю за їх рухом.

Система управління запасами охоплює такі основні етапи [14]:

- 1) Аналіз запасів товарно-матеріальних цінностей у попередньому періоді.
- 2) Визначення цілей формування запасів.
- 3) Оптимізація розміру основних груп поточних запасів.
- 4) Оптимізація загальної величини запасів товарно-матеріальних цінностей, що включаються до складу оборотних активів.
- 5) Формування ефективних систем контролю за рухом запасів на підприємстві.
- 6) Реальне відображення у фінансовому обліку вартості запасів товарно-матеріальних цінностей в умовах інфляції.

Розглянемо кожний з цих етапів детальніше:

1) Аналіз запасів товарно-матеріальних цінностей у попередньому періоді передбачає визначення загальної величини запасів товарно-матеріальних цінностей та питомої ваги цієї складової оборотних активів в їх загальному обсязі і дослідження динаміки цих показників; вивчення структури запасів у розрізі їх видів і основних груп, виявлення сезонних коливань їх розмірів; оцінку ефективності використання різних видів і груп запасів в цілому, що характеризується показниками їх оборотності; вивчення обсягу і структури поточних витрат щодо обслуговування запасів у розрізі окремих видів цих витрат.

2) Визначення цілей формування запасів головними з яких є:

- забезпечення поточної виробничої діяльності: поточні запаси сировини й матеріалів;
- забезпечення поточної збутової діяльності: поточні запаси готової продукції;
- накопичення сезонних запасів, для господарського процесу в майбутньому періоді: сезонні запаси сировини, матеріалів, готової продукції тощо.

3) Оптимізація розміру основних груп поточних запасів.

Розкриття суті даного етапу пов'язане з поділом усієї сукупності запасів товарно-матеріальних цінностей на два основних види – виробничі запаси та запаси готової продукції.

Для оптимізації розміру поточних запасів товарно-матеріальних цінностей використовується «Модель економічно обґрунтованого розміру замовлення» (Economic ordering quantity - EOQ model), яка серед інших набула найбільшого поширення. Вона, як правило, використовується для оптимізації розміру виробничих запасів і запасів готової продукції.

Розрахунковий механізм моделі EOQ заснований на мінімізації сукупних операційних витрат для закупівлі та збереження запасів на підприємстві. Ці операційні витрати поділяються на дві групи:

- сума витрат, пов'язана з розміщенням замовлень, включаючи витрати

для транспортування та приймання товарів;

– сума витрат, пов'язана із зберіганням товарів на складі.

Математично модель EOQ виражається такою принциповою формулою:

$$EQQ(ОРППо) = 2 \cdot ОВС \cdot Врз / Вз, \quad (1.4)$$

де $EQQ(ОРППо)$ – оптимальний середній розмір партії постачання товарів (EOQ);

$ОВС$ – обсяг виробничого споживання товарів (сировини або матеріалів) в аналізованому періоді;

$Врз$ – середня вартість розміщення одного замовлення;

$Вз$ – вартість зберігання одиниці товару в аналізованому періоді.

Відповідно оптимальний середній розмір виробничого запасу визначається за такою формулою:

$$ВЗо = ОРППо / 2, \quad (1.5)$$

де $ВЗо$ – оптимальний середній розмір виробничого запасу (сировини, матеріалів);

$ОРППо$ – оптимальний середній розмір партії постачання товарів (EOQ).

Для запасів готової продукції задача мінімізації операційних витрат щодо їх обслуговування складається у визначенні оптимального розміру партії виробленої продукції. Якщо виготовляти товар дрібними партіями, то операційні витрати, пов'язані із зберіганням запасів готової продукції ($Вх$) будуть мінімальними. Але при такому підході до операційного процесу суттєво зростуть операційні витрати, що пов'язані з частим переналагодженням устаткування, підготуванням виробництва й інші ($Врз$). Використовуючи замість показника обсягу виробничого споживання ($ОВС$) показник планованого обсягу виробництва продукції, на основі моделі EOQ аналогічно можемо визначити оптимальний середній розмір партії виробленої продукції й

оптимальний середній розмір запасу готової продукції.

4) Оптимізація загальної величини запасів товарно-матеріальних цінностей, що включаються до складу оборотних активів.

Розрахунок оптимальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей у цілому і за основними їх групами здійснюється за формулою:

$$З_k = (Н_{пз} \cdot О_о) + З_{сз} + З_{сз} + З_{цп}, \quad (1.6)$$

де $З_k$ – оптимальна сума запасів на кінець аналізованого періоду;

$Н_{пз}$ – норматив запасів поточного збереження, в днях;

$О_о$ – одноденний обсяг виробництва (для запасів сировини та матеріалів) або реалізації (для запасів готової продукції) у майбутньому періоді;

$З_{сз}$ – запланована сума запасів сезонного збереження;

$З_{цп}$ – запланована сума запасів цільового призначення інших видів.

5) Формування ефективних систем контролю за рухом запасів на підприємстві.

Найбільш широке застосування серед систем контролю за рухом запасів у країнах з розвинутою економікою одержала «Система ABC». Суть цієї контролюючої системи полягає в тому, що вся сукупність запасів товарно-матеріальних цінностей розподіляється на три категорії на основі їх вартості, обсягу і частин витрачання, а також негативних наслідків.

У категорію «А» входять найбільш дорогі види запасів із тривалим циклом замовлення, що потребують постійного моніторингу. Частота завезення цієї категорії запасів визначається, як правило, на основі моделі EOQ. Коло товарно-матеріальних цінностей, що входять до категорії «А», звичайно обмежене і потребує щотижневого контролю.

У категорію «В» входять товарно-матеріальні цінності, що мають меншу значимість у забезпеченні безперебійного операційного процесу й формуванні кінцевих результатів фінансової діяльності. Запаси цієї групи контролюються один раз на місяць.

У категорію «С» входять всі інші товарно-матеріальні цінності з низькою вартістю, що не відіграють значної ролі у формуванні кінцевих фінансових результатів. Обсяг закупівель таких цінностей може бути досить великим, тому контроль за їх рухом здійснюється один раз на квартал.

Отже, основний контроль запасів за «Системою ABC» концентрується на найбільш важливій їх категорії з позицій забезпечення безперебійності операційної діяльності підприємства й формування кінцевих фінансових результатів.

У процесі розробки системи управління запасами повинні бути заздалегідь передбачені заходи для прискорення залучення в оборот наднормативних запасів. Це забезпечує звільнення частини фінансових ресурсів, а також зниження розміру втрат товарно-матеріальних цінностей у процесі їх збереження.

6) Реальне відображення у фінансовому обліку вартості запасів товарно-матеріальних цінностей в умовах інфляції.

В умовах інфляційної економіки ціни, за якими сформовані запаси товарно-матеріальних цінностей, потребують відповідного коригування до моменту виробничого споживання або реалізації цих активів. Якщо таке коригування цін не буде зроблене, реальна вартість запасів цих активів буде знижуватися, відповідно буде знижуватися і реальний розмір інвестованого в них капіталу.

На практиці для відображення реальної вартості запасів може бути використаний метод ЛІФО (LIFO), що заснований на використанні в обліку останньої ціни їх придбання за принципом «останній прийшов – перший пішов». На відміну від методу ФІФО (FIFO), заснованому на принципі «перший прийшов – перший пішов», він дозволяє одержати реальну оцінку цих активів в умовах інфляції та ефективніше управляти вартісною формою руху запасів.

У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба проведення розрахунків зі своїми контрагентами, бюджетом, податковими органами. Відвантажуючи вироблену продукцію, підприємство,

як правило, не отримує гроші негайно, тобто воно кредитує покупців. Таким чином, від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу кошти «мертві» у вигляді дебіторської заборгованості. Тому важливим завданням є ефективне управління дебіторською заборгованістю, спрямоване на оптимізацію загального її розміру та забезпечення своєчасної оплати боргу.

У сучасній господарській практиці дебіторська заборгованість класифікується за такими видами [19]:

- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, строк оплати яких не наступив;
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, що неоплачені у вказаний термін;
- дебіторська заборгованість за отриманими векселями;
- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом;
- дебіторська заборгованість за розрахунками з персоналом;
- інші види дебіторської заборгованості.

Серед перерахованих видів найбільший обсяг дебіторської заборгованості підприємств припадає на перші три види. У загальній сумі дебіторської заборгованості на розрахунки з покупцями припадає 80-90%. Отже, з метою ефективного управління цією дебіторською заборгованістю на підприємствах повинна розроблятися і здійснюватися особлива фінансова система управління дебіторською заборгованістю або його кредитна політика щодо покупців продукції.

Система управління дебіторською заборгованістю представляє собою частину загального управління оборотними активами й маркетингової політики підприємства, що спрямована на розширення обсягу реалізації продукції та полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості та забезпеченні своєчасної її оплати.

Формування системи управління дебіторською заборгованістю підприємства здійснюється за такими основними етапами [19]:

- 1) Аналіз дебіторської заборгованості підприємства у попередньому періоді.

- 2) Формування принципів кредитної політики відповідно до покупців продукції.
- 3) Визначення можливої суми грошових коштів, що інвестуються в дебіторську заборгованість за товарним (комерційним) і споживчим кредитом.
- 4) Формування системи кредитних умов.
- 5) Формування процедури оплати дебіторської заборгованості.
- 6) Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.
- 7) Побудова ефективних систем моніторингу дебіторської заборгованості.

Розглянемо детально формування системи управління дебіторською заборгованістю підприємства [19]:

1) Аналіз дебіторської заборгованості підприємства у попередньому періоді. Аналіз дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями проводиться в розрізі товарного (комерційного) та споживчого кредиту.

По-перше, на основі визначення коефіцієнта відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість, оцінюється рівень дебіторської заборгованості підприємства та його динаміка у попередньому періоді, розраховується за формулою:

$$\text{КОАдз} = \text{ДЗ} / \text{ОА}, \quad (1.7)$$

де КОАдз – коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість;

ДЗ – загальна сума дебіторської заборгованості підприємства або сума заборгованості окремо з товарного і споживчого кредиту;

ОА – загальна сума оборотних активів підприємства.

По-друге, визначаються середній період оплати дебіторської заборгованості та кількість її оборотів в аналізованому періоді.

Середній період оплати дебіторської заборгованості характеризує її роль

у фактичній тривалості фінансового й загального операційного циклу підприємства і розраховується за такою формулою:

$$\text{ПО}_{\text{дз}} = \text{ДЗ} / \text{Оо}, \quad (1.8)$$

де $\text{ПО}_{\text{дз}}$ – середній період оплати дебіторської заборгованості підприємства;

ДЗ – середній залишок дебіторської заборгованості підприємства (у цілому або окремих її видів) в аналізованому періоді;

Оо – сума одноденного обороту з реалізації продукції в аналізованому періоді.

Кількість оборотів дебіторської заборгованості характеризує швидкість обертання інвестованих в неї коштів протягом визначеного періоду, розраховується за формулою:

$$\text{КО}_{\text{дз}} = \text{ОР} / \text{ДЗ}, \quad (1.9)$$

де $\text{КО}_{\text{дз}}$ – кількість оборотів дебіторської заборгованості підприємства в аналізованому періоді;

ОР – загальна сума обороту з реалізації продукції в аналізованому періоді;

ДЗ – середній залишок дебіторської заборгованості підприємства у цілому або окремих її видів в аналізованому періоді.

По-третє, оцінюється склад дебіторської заборгованості підприємства за окремими її «віковими групами», тобто за передбаченими термінами її оплати.

По-четверте, докладно розглядається склад простроченої дебіторської заборгованості, виділяються сумнівна та безнадійна заборгованість. У процесі цього аналізу використовуються такі показники, як коефіцієнт прострочення дебіторської заборгованості й середній «вік» простроченої (сумнівної, безнадійної) дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт прострочення дебіторської заборгованості розраховується за

формулою:

$$\text{КП}_{\text{дз}} = \text{ДЗ}_{\text{нр}} / \text{ДЗ}, \quad (1.10)$$

де $\text{КП}_{\text{дз}}$ – коефіцієнт прострочення дебіторської заборгованості;

$\text{ДЗ}_{\text{нр}}$ – сума дебіторської заборгованості, неоплаченої у передбачені терміни;

ДЗ – загальна сума дебіторської заборгованості підприємства.

Результати аналізу використовуються в процесі подальшої розробки окремих параметрів кредитної політики підприємства.

2) Формування принципів кредитної політики стосовно покупців продукції.

Формування принципів кредитної політики відображає умови цієї практики і спрямоване на підвищення ефективності операційної та фінансової діяльності підприємства.

У процесі формування принципів кредитної політики стосовно покупців продукції вирішуються два основних питання:

- у яких формах здійснювати реалізацію продукції в кредит;
- який тип кредитної політики варто обрати підприємству.

Форми реалізації продукції в кредит мають два різновиди – товарний (комерційний) кредит і споживчий кредит.

Товарний (комерційний) кредит представляє собою форму оптової реалізації продукції її продавцем на умовах відстрочки платежу. Товарний (комерційний) кредит дається оптовому покупцю на термін від одного до шести місяців.

Споживчий кредит (у товарній формі) – форма роздрібною реалізації товарів фізичним особам із відстрочкою платежу. Він дається звичайно на термін від шести місяців до двох років.

Що стосується типів кредитної політики стосовно покупців продукції, то вирізняються три таких – консервативний, помірний та агресивний.

Консервативний тип кредитної політики підприємства спрямований на мінімізацію кредитного ризику. Використовуючи його, підприємство не прагне до одержання високого додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції.

Помірний тип кредитної політики підприємства орієнтується на середній рівень кредитного ризику при продажі продукції з відстрочкою платежу.

Агресивний тип кредитної політики підприємства орієнтується на максимізацію додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції в кредит, незважаючи на високий рівень кредитного ризику, що супроводжує ці операції. Механізмом реалізації політики такого типу є поширення кредиту на більш ризиковані групи покупців продукції; збільшення періоду надання кредиту і його розміру; зниження вартості кредиту до мінімально припустимих розмірів; надання покупцям можливості пролонгації кредиту.

Варто мати на увазі, що консервативний варіант негативно впливає на зростання обсягу операційної діяльності підприємства і формування стійких комерційних зв'язків. Агресивний варіант може викликати надмірне відволікання фінансових засобів, знизити рівень платоспроможності підприємства, викликати згодом значні витрати на стягнення боргів, а в кінцевому результаті знизити рентабельність оборотних активів і використовуваного капіталу.

3) Визначення можливої суми грошових коштів, які інвестуються в дебіторську заборгованість за товарним (комерційним) і споживчим кредитом здійснюється за такою формулою:

$$I_{dz} = O P_k K_c / \text{ц} (ПНК + ПР) / 360, \quad (1.11)$$

де I_{dz} – необхідна сума грошових коштів, які інвестуються в дебіторську заборгованість;

$O P_k$ – обсяг реалізації продукції в кредит, що планується;

Кс/ц – коефіцієнт співвідношення собівартості та ціни продукції, виражений десятковим дробом;

ПНК – середній період надання кредиту покупцям, у днях;

ПР – середній період прострочення платежів з наданого кредиту, у днях.

У тому випадку, коли фінансові можливості підприємства не дозволяють інвестувати розрахункову суму коштів у повному обсязі, за незмінності умов кредитування повинен бути відповідно скоригований планований обсяг реалізації продукції в кредит.

4) Формування системи кредитних умов, якими вважаються:

- кредитний період;
- кредитний ліміт;
- вартість надання кредиту;
- система штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупцями.

Кредитним називається граничний період, на який покупцю дається відстрочка платежу за реалізовану продукцію. Збільшення терміну надання кредиту стимулює обсяг реалізації продукції, але в той же час призводить до збільшення суми коштів, що інвестуються в дебіторську заборгованість, і до збільшення тривалості фінансового і всього операційного циклу підприємства.

Кредитний ліміт характеризує максимальна межа суми заборгованості покупця з наданого товарного (комерційного) або споживчого кредиту. Його розмір установлюється з урахуванням рівня прийнятного ризику, планового обсягу реалізації продукції на умовах відстрочки платежів, середнього обсягу угод щодо реалізації готової продукції, при споживчому кредиті – середньої вартості реалізованих у кредит товарів, фінансового стану підприємства – кредитора й інших факторів.

Вартість надання кредиту характеризується системою цінових знижок при здійсненні термінових розрахунків за придбану продукцію. Така цінова знижка характеризує норму процентної ставки за наданий кредит, що розраховується для зіставлення в річному обчисленні.

Встановлюючи вартість товарного (комерційного) або споживчого кредиту, необхідно мати на увазі, що його розмір не повинний перевищувати рівень процентної ставки щодо короткострокового банківського кредиту. У протилежному випадку він не буде стимулювати реалізацію продукції в кредит, бо покупцю буде вигідно взяти короткостроковий кредит у банку на термін, що дорівнює кредитному періоду, установленому продавцем, і розраховатися за придбану продукцію при її покупці.

5) Формування процедури оплати дебіторської заборгованості. Така процедура передбачає: терміни й форми нагадувань покупцям про дату платежів; можливості та умови пролонгації боргу з наданого кредиту; умови порушення справи про банкрутство неспроможних дебіторів.

6) Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості. Розвиток ринкових відносин дозволяє використовувати у практиці нові форми управління дебіторською заборгованістю – її рефінансування, тобто прискорення переведення в інші форми оборотних активів підприємства: кошти і високоліквідні короткострокові цінні папери. Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості є: факторинг, облік векселів, виданих покупцями продукції, форфейтинг.

Факторинг – це фінансова операція, що полягає у поступці підприємства-продавця права одержання коштів за платіжними документами за поставлену продукцію на користь банку або спеціалізованої компанії («фактор компанії»), які приймають на себе всі кредитні ризики щодо інкасації боргу. За здійснення такої операції банк (фактор-компанія) стягує із підприємства-продавця визначену комісійну плату у процентах до суми платежу. Ставки комісійної плати диференціюються з урахуванням рівня платоспроможності покупця продукції і передбачених термінів її сплати. Крім того, при проведенні такої операції банк (фактор-компанія) у термін до трьох днів здійснює кредитування підприємства-продавця у формі попередньої сплати боргових вимог за платіжними документами (звичайно в розмірі від 70 до 90% суми боргу

залежно від фактора ризику). Інші 10-30% суми боргу тимчасово депонуються банком у формі страхового резерву на випадок непогашення боргу покупцем (ця депонована частина боргу повертається підприємству-продавцю після повного погашення суми боргу покупцем).

Факторингова операція дозволяє підприємству-продавцю рефінансувати переважну частину дебіторської заборгованості за наданим покупцеві кредитом у стислі терміни, скоротивши тим самим період фінансового й операційного циклу. До недоліків факторингової операції можна віднести лише додаткові витрати продавця, що пов'язані з продажем продукції, а також втрату прямих контактів із покупцем у процесі здійснення ним платежів.

Ефективність факторингової операції для підприємства-продавця визначається шляхом порівняння рівня витрат за даною операцією із середнім рівнем процентної ставки за короткостроковим банківським кредитуванням.

Облік векселів, виданих покупцями продукції, є фінансовою операцією з їх продажу господарському суб'єкту за дисконтною ціною, що формується залежно від їх номіналу, терміну погашення й облікової вексельної ставки. Облікова вексельна ставка складається із середньої депозитної ставки, ставки комісійної винагороди, а також рівня премії за ризик при сумнівній платоспроможності векселедавця. Така операція може бути здійснена тільки з перевідним векселем.

Форфейтинг використовується при здійсненні довгострокових експортних поставок і дозволяє експортеру негайно одержувати кошти шляхом обліку векселів. Проте його недоліком є висока вартість, тому підприємству-експортеру варто проконсультуватись з банком (факторинговою компанією) ще до початку переговорів з іноземним імпортером продукції, щоб мати можливість включити витрати щодо форфейтингової операції у вартість контракту.

Фінансовий механізм здійснення форфейтингової операції представлено на рисунку 1.1.

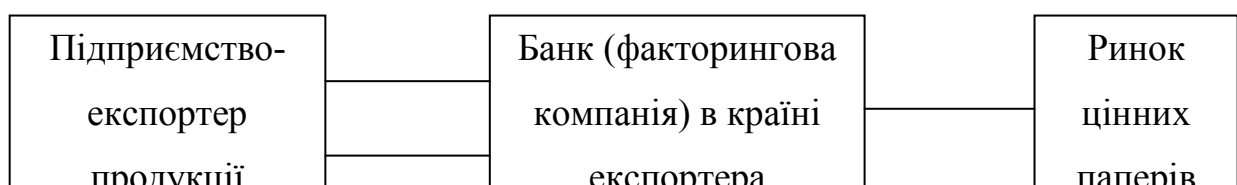

Рисунок 1.1 – Фінансовий механізм здійснення операції форфейтингу

На першому етапі (I) підприємство-експортер і підприємство-імпортер укладають між собою угоду про постачання продукції. Підприємство-імпортер відповідно до угоди зобов'язується здійснювати платежі за допомогою комерційних векселів, гарантованих банком його країни або індосованих у цьому банку.

На другому етапі (II) підприємство-експортер укладає угоду з банком (факторинговою компанією) своєї країни, що зобов'язується за комісійну винагороду фінансувати постачання продукції шляхом виплат за дисконтними векселями.

На третьому етапі (III) підприємство-імпортер індосує або авалює свої векселі в банку своєї країни.

На четвертому етапі (IV) банк країни-імпортера пересилає індосовані (авальовані) їм векселі підприємства-імпортера на адресу підприємства-експортера.

На п'ятому етапі (V) підприємство-експортер продає векселі банку (факторинговій компанії) своєї країни й отримує за це відповідні кошти.

На шостому етапі (VI) банк (факторингова компанія) країни-експортера індосує векселі, перепродуючи їх на ринку цінних паперів.

8) Побудова ефективних систем моніторингу дебіторської заборгованості.

Одним із видів таких систем є «Система ABC» відносно портфеля дебіторської заборгованості підприємства. До категорії «А» включаються найбільш значні й сумнівні види дебіторської заборгованості («проблемні кредити»); до категорії «В» – кредити середніх розмірів; до категорії «С» – інші види дебіторської заборгованості, що не впливають серйозно на результати фінансової діяльності підприємства.

Політика управління грошовими активами є частиною загальної політики управління оборотними активами підприємства і полягає в оптимізації сукупного розміру їх залишку з метою забезпечення постійної платоспроможності й ефективного використання в процесі збереження.

Розробка політики управління грошовими активами підприємства включає такі основні етапи [40]:

- 1) Аналіз грошових активів підприємства в попередньому періоді.
- 2) Оптимізація середнього залишку грошових активів підприємства.
- 3) Диференціація середнього залишку грошових активів у національній та іноземній валюті.
- 4) Вибір ефективних форм регулювання середнього залишку грошових активів.
- 5) Забезпечення рентабельного використання тимчасово вільного залишку грошових активів.
- 6) Побудова ефективних систем контролю за грошовими активами підприємства.

Детальніше розглянемо етапи розробки політики управління грошовими активами підприємства [40]:

- 1) Основною метою аналізу грошових активів підприємства в попередньому періоді є оцінка суми й рівня середнього залишку грошових активів з позицій забезпечення платоспроможності підприємства, а також визначення ефективності їх використання.

Перш за все, оцінюється ступінь участі грошових активів в формуванні оборотних активів (питома вага грошових активів в загальній величині

оборотних активів) і динаміка цього коефіцієнта в попередньому періоді розраховується за формулою:

$$КУ_{га} = ГА / ОА, \quad (1.12)$$

де КУ_{га} – коефіцієнт участі грошових активів в формуванні оборотних активів;

ГА – середній залишок сукупних грошових активів підприємства в аналізованому періоді;

ОА – середня сума оборотних активів підприємства в аналізованому періоді.

Потім визначається середній період обороту та кількість оборотів грошових активів в аналізованому періоді. Середній період обороту грошових активів розраховується за формулою:

$$ПО_{га} = ГА / ВГА_{о}, \quad (1.13)$$

де ПО_{га} – середній період обороту грошових активів, у днях;

ГА – середній залишок сукупних грошових активів підприємства в аналізованому періоді;

ВГА_о – одноденний обсяг витрат коштів в аналізованому періоді.

Аналогічно диференціюється і розрахунок показника кількості оборотів середнього залишку грошових активів в аналізованому періоді за формулою:

$$КО_{га} = ВГА / ГА, \quad (1.14)$$

де КО_{га} – кількість оборотів середнього залишку грошових активів в аналізованому періоді;

ВГА – загальний обсяг витрат коштів в аналізованому періоді;

ГА – середній залишок сукупних грошових активів підприємства в

аналізованому періоді.

Наступним кроком є визначення рівня абсолютної платоспроможності підприємства за окремими місяцями попереднього періоду. Потім аналізують рівень відволікання вільного залишку грошових активів у короткострокові фінансові вкладення та коефіцієнт рентабельності короткострокових фінансових вкладень.

Рівень відволікання вільного залишку грошових активів у короткострокові фінансові вкладення визначається за формулою :

$$РВ_{кфв} = КФВ \cdot 100 / ГА, \quad (1.15)$$

де $РВ_{кфв}$ – рівень відволікання вільного залишку грошових активів у короткострокові фінансові вкладення, %;

$КФВ$ – середній залишок грошових активів у формі короткострокових фінансових вкладень у аналізованому періоді;

$ГА$ – середній залишок сукупних грошових активів підприємства в аналізованому періоді.

Коефіцієнт рентабельності короткострокових фінансових вкладень розраховується за такою формулою:

$$КР_{кфв} = П / КФВ, \quad (1.16)$$

де $КР_{кфв}$ – коефіцієнт рентабельності короткострокових фінансових вкладень;

$П$ – сума прибутку, отримана підприємством від короткострокового інвестування вільних грошових активів в аналізованому періоді;

$КФВ$ – середній залишок грошових активів у формі короткострокових фінансових вкладень в аналізованому періоді.

Результати проведеного аналізу використовуються у процесі наступної розробки окремих параметрів політики управління грошовими активами

підприємства.

2) Оптимізація середнього залишку грошових активів підприємства забезпечується шляхом розрахунків необхідного розміру окремих видів цього залишку в наступному періоді.

Потреба в операційному (трансакційному) залишку грошових активів характеризує мінімально необхідну їх суму, що уможливлює здійснення поточної господарської діяльності. Розрахунок такої суми залежить від грошового обігу, що планується за операційною діяльністю та кількістю оборотів грошових активів. Для розрахунку планової суми операційного залишку грошових активів використовується формула:

$$\Gamma_{Ao} = \text{ПОог} / \text{КОга}, \quad (1.17)$$

де Γ_{Ao} – сума операційного залишку грошових активів, що планується на підприємстві;

ПОог – обсяг грошового обігу за операційною діяльністю, що планується на підприємстві;

КОга – кількість оборотів середнього залишку грошових активів у плановому періоді.

Потреба у страховому (резервному) залишку грошових активів визначається на основі розрахованої суми їх операційного залишку та коефіцієнта варіації нерівномірності надходження коштів на підприємство за окремими місяцями попереднього року.

Потреба в компенсаційному залишку грошових активів планується в розмірі, визначеному угодою про банківське обслуговування.

Потреба в інвестиційному (спекулятивному) залишку грошових активів планується на основі фінансових можливостей підприємства тільки після того, як цілком забезпечена потреба в інших видах залишків грошових активів, бо ця частина грошових активів не втрачає своєї вартості в процесі збереження (при формуванні ефективного портфеля короткострокових фінансових інвестицій),

їх сума верхньою межею не обмежується. Критерієм формування цієї частини грошових активів виступає необхідність забезпечення більш високого коефіцієнта рентабельності короткострокових інвестицій порівняно з коефіцієнтом рентабельності операційних активів.

Загальний розмір середнього залишку грошових активів у плановому періоді визначається шляхом підсумовування розрахованої потреби в окремих видах.

3) Мета диференціації середнього залишку грошових активів у національній та іноземній валютах, що здійснюється тільки на підприємствах зовнішньоекономічної діяльності полягає в тому, щоб із загальної оптимальної потреби в грошових активах виділити валютну їх частину для забезпечення формування необхідних підприємству валютних фондів.

4) Вибір ефективних форм регулювання середнього залишку грошових активів проводиться з метою забезпечення постійної платоспроможності підприємства, а також для зменшення розрахункової максимальної та середньої потреби в залишках грошових активів.

Основним методом регулювання середнього залишку грошових активів є коригування потоку наступних платежів. Таке коригування здійснюється у декілька етапів. На основі плану (бюджету) надходжень і витрат засобів у наступному кварталі вивчається діапазон коливань залишку грошових активів підприємства в розрізі окремих декад. Такий діапазон коливань визначається стосовно мінімального й середнього показників залишків грошових активів у наступному періоді.

На другому етапі регулюються декадні терміни витрат коштів, що пов'язані з їх надходженнями, які дозволяють мінімізувати залишки грошових активів за кожний місяць і за квартал у цілому. Критерієм оптимальності цього етапу регулювання потоку наступних платежів виступає мінімальний рівень середньоквадратичного (стандартного) відхилення декадних значень залишку грошових активів підприємства від середнього.

На третьому етапі отримані в результаті регулювання потоку платежів

значення залишків грошових активів оптимізуються з урахуванням розміру страхового залишку цих активів, що передбачається. Спочатку визначаються максимальний і мінімальний залишки грошових активів з урахуванням нового діапазону їх коливань і розміру страхового їх запасу, а потім – їх середній залишок, тобто половина суми мінімального й максимального залишків грошових активів.

Вивільнена в процесі подекадного коригування потоку платежів сума грошових активів реінвестується в короткострокові фінансові вкладення або в інші види активів.

Існують й інші форми оперативного регулювання середнього залишку грошових активів, що забезпечують як збільшення, так і зниження його розміру (скорочення розрахунків готівкою, прискорення оплати дебіторської заборгованості, відкриття «кредитної лінії» в банку, використання в окремі періоди практики часткової попередньої оплати за поставлену продукцію).

5) Забезпечення рентабельного використання тимчасово вільного залишку грошових активів.

На даному етапі формування політики управління грошових активів розробляється система заходів щодо мінімізації рівня втрат альтернативного прибутку в процесі їх зберігання та протиінфляційного захисту. До основних таких заходів належать:

- узгодження з банком, що здійснює розрахункове обслуговування підприємства, умов поточного збереження залишку грошових активів із виплатою депозитного відсотка за середньою сумою залишку, наприклад, шляхом відкриття контокорентного рахунку в банку;

- використання короткострокових грошових інструментів інвестування (у першу чергу, депозитних вкладів у банках) для тимчасового зберігання страхового й інвестиційного залишків грошових активів;

- використання високоприбуткових фондових інструментів для інвестування резерву й вільного залишку грошових активів: державних короткострокових облігацій; короткострокових депозитних сертифікатів банків

тощо, але за умови, що на фінансовому ринку достатня ліквідність даних інструментів.

6) Побудова ефективних систем контролю за грошовими активами підприємства.

Об'єктом такого контролю є сукупний рівень залишку грошових активів, що забезпечує поточну платоспроможність підприємства, а також рівень ефективності сформованого портфеля короткострокових фінансових вкладень підприємства.

Грошові активи грають активну роль у процесі забезпечення платоспроможності за двома видами фінансових зобов'язань підприємства – невідкладним (із терміном виконання до одного місяця) і короткостроковим (із терміном виконання до трьох місяців); поточні зобов'язання з терміном виконання до одного року забезпечуються переважно іншими видами оборотних активів. Контроль за сукупним рівнем залишку грошових активів для забезпеченні платоспроможності підприємства повинен виходити з таких критеріїв: залишок грошових активів повинен перевищувати невідкладні зобов'язання (із терміном виконання до 1 місяця) та залишок грошових коштів разом з дебіторською заборгованістю повинні перевищувати короткострокові зобов'язання (із терміном виконання до 3 місяців).

Контроль за рівнем ефективності сформованого портфеля короткострокових фінансових вкладень підприємства повинен виходити з таких умов: рівень прибутковості портфеля і окремих його інструментів повинні бути більшими від середньо ринкового рівня прибутковості при відповідному рівні ризику та темпу інфляції в країні. Система контролю за грошовими активами повинна бути інтегрована в загальну систему контролінгу підприємства.

Таким чином, оборотні активи – це економічна категорія, яка приймає різні функціональні вираження, що постійно трансформуються та змінюють свою матеріально-речовинну форму у сфері виробництва та обертання. З іншого боку, необхідно пов'язувати зміну цих функціональних форм з рухом їх речових носіїв, а також розглядати оборотні активи як динамічну категорію.

В процесі виконання наукового дослідження зроблені такі висновки: перехід економіки України до якісно нової моделі побудови економіки, яка передбачає реформування відносин власності та системи управління господарським механізмом, зумовлює необхідність нового підходу до поглибленого дослідження питань сутності оборотного капіталу і вивчення тих функцій, які він виконує у ринковому механізмі. Для вітчизняної економіки термін «оборотний капітал» є відносно новим. Більш звичним в застосуванні є термін «оборотні кошти», який фігурує у законодавчих і нормативних актах та у господарській практиці. Проте, в умовах інтеграції українських підприємств у міжнародний економічний простір виникає необхідність єдиного тлумачення і методології дослідження такої різнопланової економічної категорії як оборотний капітал з метою порозуміння різних суб'єктів господарської діяльності в межах країни та за її кордоном.

Зарубіжні науковці вбачають в оборотному капіталі фірми інвестицію в короткострокові активи – готівку, ліквідні цінні папери, товарно-матеріальні запаси і рахунки дебіторської заборгованості. Вони тлумачать оборотний капітал як сукупність активів та поточних зобов'язань, а їх різницю визначають як чистий (власний) оборотний капітал. Найважливішим напрямом менеджменту активів є управління процесом їх формування, а визначення принципів та джерел формування оборотних коштів є важливою ділянкою роботи фінансового менеджера. Недостатність джерел формування оборотних коштів призводить до недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень.

Наявність зайвих джерел оборотних коштів на підприємстві сприяє створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних коштів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і позичених коштів. Вітчизняна фінансова теорія та практика, як правило, в структурі джерел формування оборотних активів розрізняє: власні джерела, позикові кошти, додатково залучені кошти.

Висновки до першого розділу

Перехід економіки України до якісно нової моделі побудови економіки, яка передбачає реформування відносин власності та системи управління господарським механізмом, зумовлює необхідність нового підходу до поглибленого дослідження питань сутності обігового капіталу і вивчення тих функцій, які він виконує у ринковому механізмі.

Особливості різних джерел формування і принципи різного режиму використання власних і залучених оборотних коштів впливають на ефективність використання оборотних коштів і всього оборотного капіталу. Рациональне формування названих джерел оборотних коштів має значний вплив на процес виробництва, на фінансові результати і фінансовий стан підприємства, сприяє досягненню мети з мінімально необхідними за даних умов оборотними коштами. Тому формування раціональної структури джерел фінансових ресурсів підприємства для фінансування оборотних активів є одним з найважливіших завдань як управління оборотним капіталом, так і фінансового менеджменту в цілому. У вітчизняній теорії та практиці управління оборотним капіталом підприємства досить повно та цілісно визначено зміст, цілі й завдання, а також функції фінансів в сфері оборотного капіталу.

2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА

ПАТ «ПРИНТ МАСТЕР»

2.1 Організаційно-економічна характеристика ПАТ «Принт Мастер»

ПАТ «Принт Мастер» засновано 16.11.2001 р. Підприємство засноване з метою вироблення поліграфічної продукції, та здійснює торгівлю оптом, але не лише своєю продукцією.

Підприємство зареєстровано в місті Запоріжжя, вул. Карпенко-Карого, 60. Підприємство веде діяльність по всій Україні та за її межами. В 2001 році підприємство займалося розробкою своїх дизайнів малих поліграфічних форм та їх реалізацією.

На даний час основними видами продукції для підприємства є: пазли, розвиваючі ігри для дітей, навчально-методична література.

Діяльність підприємства відіграє значну роль в розвитку дітей України, адже продукція підприємства на 70% розрахована саме на дітей дошкільного та шкільного віку. На сьогодні продукція підприємства реалізується в таких містах, як Київ, Харків, Львів, Чернівці.

Основна мета діяльності підприємства полягає в реалізації на основі одержаного прибутку економічних і соціальних інтересів членів трудового колективу підприємства, а також подальший розвиток та зміцнення підприємства.

Основними напрямками діяльності підприємства ПАТ «Принт Мастер» є:

- виробництво та реалізація поліграфічної продукції;
- придбання прав на «бренди»;
- реалізація програм, що забезпечують випуск конкурентоспроможної продукції;
- виробництво і реалізація навчальних аудіо та відео курсів;
- проведення рекламно-виставочних заходів;
- здійснення зовнішньоекономічної діяльності по експорту та імпорту продукції поліграфічної промисловості;
- навчання та підготовка кадрів, атестація та інша учбово-методична

діяльність;

– здійснення інших видів діяльності, що не заборонені чинним законодавством України.

Предметом діяльності підприємства ПАТ «Принт Мастер» є:

- виробництво, закупівля та збут продукції;
- науково-дослідна робота по розробці та впровадженню у виробництво нових видів товару;
- оптова торгівля, дрібнооптова;
- організація оптово-роздрібної, торгово-збутової мереж;
- організація і проведення комерційних виставок, виставок-продажів, ярмарок.

Підприємство ПАТ «Принт Мастер» – це самостійний господарюючий статутний суб'єкт, який має права юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку (доходу). Підприємство має самостійний баланс, розрахункові (поточні) та інші рахунки в Приватбанку, печатку зі своїм найменуванням. Підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб. На базовому підприємстві застосовують сучасні засоби обчислювальної техніки, робочі місця

Джерелом формування фінансових ресурсів підприємства ПАТ «Принт Мастер» є прибуток (дохід) та інші надходження. Підприємство користується банківським кредитом на комерційній договірній основі. Підприємство може надавати банку на договірній основі право використовувати свої вільні кошти. Підприємство відповідно до законодавства України несе відповідальність за додержання вимог і норм щодо охорони, раціонального використання та відновлення до рівня встановлених нормативів земель, вод, надр, лісів, інших природних ресурсів, а також за додержанням встановлених нормативів викидів і скидання забруднюючих речовин у навколишнє середовище і розміщення в ньому відходів. При порушенні цих норм і вимог його діяльність може бути зупинено частково, тимчасово або припинена повністю відповідно до

законодавства України.

ПАТ «Принт Мастер» має таку структуру управління: директор підприємства, виробничий відділ, відділ матеріально-технічного постачання, відділ реалізації, фінансово-економічне управління, планово-економічний відділ, відділ організації праці та зарплати, відділ маркетингу, відділ кадрів.

Відповідно директор підприємства ПАТ «Принт Мастер» здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємств. Заступником директора підприємства є фінансовий директор. Відповідно основними завданнями фінансового директора є здійснення фінансово-планової діяльності підприємства. Фінансовому директору підпорядковується фінансово-плановий відділ.

Структуру фінансово-планового відділу ПАТ «Принт Мастер» можна відобразити на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Структура фінансово-планової служби підприємства
ПАТ «Принт Мастер»

Структура, функції і відповідальність всіх підрозділів, їх відносини з іншими ланками управління визначаються Положенням про фінансовий відділ.

Функції фінансової дирекції:

- забезпечення фінансування господарської діяльності підприємства;
- розробка фінансової програми розвитку підприємства;
- визначення інвестиційної політики;
- визначення кредитної політики;

- встановлення кошторисів витрат грошових коштів для всіх підрозділів підприємства;
- розробка валютної політики і забезпечення валютної доходності;
- фінансове планування, участь в складанні бізнес-плану;
- здійснення розрахунків з постачальниками, підрядчиками, банками, бюджетом;
- забезпечення страхування від фінансових ризиків;
- проведення трастових, лізингових та інших операцій;
- аналіз фінансово-господарської і зовнішньоекономічної діяльності;
- ведення фінансового обліку, складання бухгалтерського балансу та інших фінансових документів.

Завданням фінансового персоналу є пошук коштів і формування фондів та використання їх з метою отримання максимального прибутку для підприємства.

На бухгалтерію покладаються обов'язки вести бухгалтерський облік підприємства та формувати його відкриту публічну фінансову звітність у відповідності до встановлених вимог та положень.

Аналітичний відділ зобов'язаний аналізувати й оцінювати фінансовий стан підприємства, виконання планових завдань по прибутку, обсягам виробництва та реалізації, підтримувати ліквідність та рентабельність підприємства.

Відділ фінансового планування розробляє плани та бюджети підприємства (баланс доходів і видатків, бюджет руху грошових коштів, баланс активів і пасивів тощо).

Оперативний відділ виконує збір рахунків, накладних, простежує їх оплату, забезпечує ефективні взаємовідносини з банками з приводу безготівкових розрахунків та отримання готівкових коштів, контрагентами – з приводу оплати товарів, послуг, вирішення спірних питань, державою – з приводу сплати податків, обов'язкових платежів, штрафів, пені та інших заходів економічного впливу на підприємство.

Підприємство самостійно здійснює матеріально-технічне забезпечення власного виробництва, якщо таке є, і капітального будівництва через систему прямих угод (контрактів) або через товарні біржі та інші посередницькі організації України та інших держав.

Відносини підприємства з іншими підприємствами, організаціями і громадянами в усіх сферах господарської діяльності здійснюються на основі договорів. Підприємство вільне у виборі предмета договору, визначенні зобов'язань, будь-яких інших умов господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству України.

Розрахунки підприємства за своїми зобов'язаннями проводяться у безготівковому та готівковому порядку через установи банків відповідно до правил здійснення розрахункових та касових операцій, затверджуваних Національним банком України.

Підприємство реалізує продукцію за цінами і тарифами, що встановлюються самостійно або на договірній основі, а у випадках, передбачених законодавчими актами України – за державними цінами і тарифами через підприємства, фірми, організації та приватних підприємців.

Розмір власного капіталу підприємства знаходиться постійно в його власності та розпорядженні, є сумою початкового капіталу, який у вигляді коштів статутного фонду інвестовано в його діяльності, та власних фінансових ресурсів, які сформовані або отримані підприємством за період його діяльності.

Стартовим розміром і джерелом формування фінансових ресурсів є статутний (акціонерний) капітал, що являє собою суму капіталу, яка необхідна для того, щоб підприємство (акціонерне товариство) розпочало свою діяльність. Його розмір визначається статутом або угодою про заснування підприємства.

Основними джерелами формування власних фінансових ресурсів ПАТ «Принт Мастер» є:

- чистий прибуток підприємства;
- виручка від реалізації власного майна.

Підприємство здійснює бухгалтерський облік результатів своєї роботи,

веде податкову та статистичну звітність і подає її в установленому порядку органам державної статистики та податкову адміністрацію.

Підприємство зобов'язане вести бухгалтерський облік, складати відповідні реєстри включаючи до них всі господарські операції, що мали місце на підприємстві за період першого по останнє число звітного місяця.

До складу річної (фінансової) звітності входять: форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати». Дотримання принципів обліку згідно нормативних документів є умовою організації обліку та контролю.

Важливим елементом являється аналіз економічної діяльності підприємства. Це дає змогу побачити чи ефективно працює підприємство, чи воно збиткове, та дає можливість реально оцінити потужність підприємства, побачити його слабкі і сильні сторони, та на основі прийняття виважених управлінських рішень покращити його діяльність.

При аналізі діяльності підприємстві необхідно проаналізувати економічний бік діяльності підприємства. Важливим моментом аналізу є загальна оцінка економічного становища ПАТ «Принт Мастер», яку проведемо використавши дані Балансу підприємства.

Оцінка складу активу балансу ПАТ «Принт Мастер» представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Склад активу балансу ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 роки

Назва показника	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Темпи росту 2019- 2020, %	Темпи росту 2020- 2021, %
1	2	3	4	5	6
Основні засоби та необоротні активи, тис.грн	371,2	454,2	532,1	122,3	117,2
Оборотні активи (оборотний капітал), тис.грн	2766,3	1031,8	1657,8	37,3	160,7
Дебіторська заборгованість за розрахунками, тис.грн	71,4	-	0,2	-	-
Кошти та їх еквіваленти у національній валюті, тис.грн	80,1	67,2	0,2	83,9	0,3
Витрати майбутніх періодів, тис.грн	2,1	-	-	-	-

Відповідно провівши аналіз активу балансу підприємства ПАТ «Принт

Мастер», що відображений в таблиці 2.1 можна сказати, що у 2019 р. вартість основних засобів та необоротних активів становила 371,2 тис. грн. У 2020 р. цей показник становив 454,2 тис. грн. На основі цих даних бачимо приріст на 83 тис. грн. , що у абсолютному відношенні становить приріст на 22,3%. Основними причинами приросту вартості основних засобів являється закупівля новітнього поліграфічного обладнання. Відповідно бачимо, що у 2021 р. вартість основних та необоротних активів на кінець звітної періоду становила 532,1 тис грн., що у свою чергу свідчить про збільшення основних засобів та необоротних активів на 17,2% в порівнянні із 2020 роком.

В 2019 р. вартість оборотних активів становила 2766,3 тис. грн., а у 2020 р. цей показник зменшився на 1734,5 тис грн. та становив 1031,8 тис. грн. Так бачимо зменшення оборотних активів у 2020 році на 62,7%. Оборотні активи у 2021 р. на кінець звітної періоду становили 1657,8 тис. грн., відповідно ці дані свідчать про збільшення оборотних активів на підприємстві у порівнянні з 2020 р. на 60,7%.

Відповідно у 2019 році дебіторська заборгованість за рахунками становила 71,4 тис грн., а у 2020 р. – 0. Відповідно з таблиці 2.1 бачимо, що у 2019 р. коштів та їх еквівалентів у національній валюті на кінець звітної періоду на балансі підприємства становило 80,1 тис. грн. А у 2020 р. цей показник становив 67,2 тис. грн. Відповідно, бачимо зменшення показнику на 12,1 тис. грн. У 2021 р. дебіторська заборгованість становила 0,2 тис. грн. Грошові кошти у національній валюті зменшилися та на кінець 2021 р. становили 0,2 тис. грн.

Балансова вартість витрат майбутніх періодів на балансі підприємства у 2019 р. становила 2,1 тис грн., а у 2020 та 2021 рр. цей показник був нульовим. Ключовим фактором зменшення оборотних активів на підприємстві є вдосконалення політики, щодо оборотних активів та залишків на кінець періоду.

Відповідно на основі Балансу підприємства ПАТ «Принт Мастер» за період з 2009 по 2011 роки було проведено аналіз складу пасиву балансу

відображено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Склад пасиву балансу ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 рр.

Назва показника	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Темп росту (%) 2019-2020 рр.	Темп росту (%) 2020-2021 рр.
Власний капітал, тис.грн	2926,7	1360,8	1912,3	46,4	140,5
Короткострокові кредити банків, тис.грн	-	-	179,9	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис.грн	-	-	1,5	-	-
Поточні зобов'язання за розрахунками, тис.грн	19,5	59,7	55,5	306	92,9
Інші поточні зобов'язання, тис.грн	193,4	65,4	40,7	33,8	62,23

З таблиці 2.2 бачимо, що власний капітал підприємства у 2019 р. становив 2926,7 тис. грн., а у 2020 р. цей показник зменшився на 53,6% і становив 1360,8 тис. грн. Відповідно у 2021 р. власний капітал у порівнянні з 2020 р. збільшився на 40,5% та становив 1912,3 тис. грн.

Поточні зобов'язання за розрахунками у 2019 р. становили 19,5 тис. грн., а у 2020 р. цей показник збільшився в 3,6 рази і становив 59,7 тис. грн. Відповідно у 2021 р. цей показник зменшився на 7,1% та становив 55,5 тис. грн.

Інші поточні зобов'язання у 2020 р. становили 65,4 тис грн., а у 2019 р. цей показник становив 193,4 тис грн., що свідчить про зменшення поточних зобов'язань на 76,2%. У 2021 р. інші поточні зобов'язання підприємства становили 40,7 тис. грн., що у свою чергу свідчить про зменшення інших поточних зобов'язань в порівнянні з 2020 р. на 37,8%.

Вертикальний аналіз активу балансу ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 роки представлений в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Вертикальний аналіз активу балансу підприємства ПАТ «Принт

Мастер» 2019-2021 роки

Активи	Абсолютні величини, тис.грн			Питома вага в балансі %		
	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Необоротні активи, тис.грн	371,2	454,2	532,1	11,8	30,6	24,3
Оборотні активи, тис.грн	2766,3	1031,8	1657,8	88,1	69,4	75,7
Виробничі запаси	20,1	15,8	28,8	0,7	1,6	1,7
Готова продукція, товари	485,9	123,6	14,8	17,6	12,0	0,9
Незавершене виробництво	-	157,1	494,2	-	15,2	29,8
Дебіторська заборгованість, тис.грн	71,4	-	0,2	2,6	-	0,0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис.грн	1745,6	559,5	1110,9	63,1	54,2	67,0
Інша поточна дебіторська заборгованість, тис.грн	313,7	101,2	0,7	11,3	9,8	0,05
Поточні фінансові інвестиції / грошові кошти у національній валюті	87,4	74,5	7,5	3,2	7,2	0,5
Інші оборотні активи	42,2	0,1	0,7	1,5	0,0	0,05
Витрати майбутніх періодів, тис.грн	2,1	-	-	0,1	-	-
Баланс, тис.грн	3139,6	1485,9	2189,9	100	100	100

У 2020 р. частка оборотних активів у валюті Балансу становила 69,4%, що менше, ніж в 2019 році на 18,7%. У 2021 р. також, як і попередні роки, що аналізувалися, найсуттєвішою в валюті балансу була частка оборотних активів – 75,7% (скорочення проти 2020 р. на 12,4%)

Питома вага запасів в 2020 році зросла в порівнянні з 2019 роком (0,72) і становила 1,5%, запаси в 2021 році в порівнянні з 2020 роком в питомій вазі оборотних активів збільшилися та становили 1,7%. Можна стверджувати, що значну частину питомої ваги в структурі оборотних активів становить дебіторська заборгованість. Так в 2019 році питома вага дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів становила – 63,1. А в 2020 році цей показник дещо зменшився та складав – 54,2%. В 2021 році дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги збільшилась в порівнянні з 2020 роком та становила 67%, в питомій вазі оборотних активів підприємства.

Аналіз витрат ПАТ «Принт Мастер» за 2009-2010 роки проводиться з

використанням Звіту про фінансові результати відображено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз витрат ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 рр., тис. грн.

Найменування показників	Фактично			Відхилення	
	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.
Елементи операційних витрат					
Всього у тому числі	971,8	777,1	719	-194,7	-58,1
Витрати на оплату праці	35,4	31,5	27	-3,9	-4,5
Відрахування на соц.заходи	145,2	172,4	177	27,2	4,6
Амортизація	35,9	38,3	66	2,4	27,7
Інші операційні витрати	53,7	32,1	41	-21,6	8,9

Провівши аналіз витрат з таблиці 2.4 можемо сказати, що в 2019 р. загальна сума елементів операційних витрат становила 971,8 тис. грн., а у 2020 р. цей показник зменшився на 194,7 тис. грн. та становив 777,1 тис. грн. Відповідно, бачимо зменшення операційних витрат на 21%, основними факторами зменшення даного показника являлася виважена політика щодо закупівлі вихідних матеріалів, а також встановлення більш сучасного та економного обладнання. У 2021 р. операційні витрати становили 719 тис. грн. Це в свою чергу свідчить про зменшення операційних витрат на 58,1 тис. грн. в порівняння з 2020 р. В відсотковому відношенні цей показник свідчить про зменшення елементів операційних витрат на 8%. Основними факторами зменшення витрат являється поступове переобладнання та модернізація підприємства.

В 2020 р. матеріальні затрати підприємства становили 31,5 тис. грн., а у 2019 р. цей показник становив 35,4 тис. грн. Це у свою чергу свідчить про зменшення матеріальних витрат у 2020 р. на 3,9 тис. грн., що у відсотковому відношенні становить зменшення на 12%. В 2021 р. матеріальні витрати на підприємстві зменшились на 15% та становили 27 тис. грн.

У 2020 р. витрати на оплату праці становили 17,4 тис. грн., а у 2019 р. цей показник становив 145,2 тис. грн. З відповідних показників ми можемо сказати що витрати на оплату праці у 2020 р. збільшилися на 18%. Основним

факторами збільшення витрат на оплату праці є підвищення заробітної плати працівникам. Витрати на оплату праці в 2021 р. в порівнянні із 2020 р. збільшились та становили 177 тис. грн. Відповідно основними факторами збільшення витрат на оплату праці являлося збільшення персоналу підприємства.

Відрахування на соціальні заходи у 2020 р. становили 38,3 тис. грн., а у 2019 р. цей показник становив 35,9 тис. грн. На основі цих даних можемо сказати, що відрахування на соціальні заходи у 2020 р. збільшилися на 2,4 тис. грн., основним фактором збільшення даного показнику являється збільшення заробітної плати працівникам. Відрахування на соціальні заходи у 2021 р. збільшилися на 27,7 тис. грн. та становили 66 тис. грн.

З таблиці 2.5 бачимо зменшення інших операційних витрат в 2020 р. в порівнянні з 2019 р. на 200,8 тис. грн., що у відсотковому значенні становить зменшення інших операційних витрат на 30%. Інші операційні витрати у 2021 р. зменшилися на 74,8 тис. грн. та становили 408 тис. грн. Відповідно бачимо зменшення інших операційних витрат на 16%.

Аналіз співвідношення темпів зростання продуктивності праці та середньої заробітної плати ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 роки представлений в таблиці 2.5.

Провівши аналіз співвідношення темпів зростання продуктивності праці та середньої заробітної плати за 2019-2021 рр. можемо сказати, що у 2019 р. чистий дохід від реалізації продукції становив 79615,4 тис. грн., а у 2020 р. цей показник становив 68794,3 тис. грн. Фонд оплати праці у 2019 р. становив 145,2 тис. грн., а у 2020 р. цей показник виріс на 18,73%, та становив 172,4 тис. грн.

середньої заробітної плати ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 рр.

Назва показника	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Темп росту 2019- 2020 рр., %	Темп росту 2020- 2021 рр., %
Чистий дохід від реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн	65310,3	56480,8	51091,7	86,48	90,45
Фонд оплати праці, тис. грн	145,2	172,4	177	118,73	102,66
Чисельність працюючих, чол.	10	10	12	100	120
Продуктивність праці одного працівника, тис. грн..	7961,54	6879,43	5247,41	86,4	76,27
Середня ЗП одного працівника, грн./чол..	1452	1724	1475	118,73	85,55

Чисельність робітників на підприємстві у 2019-2021р. становила 10 і 12 чоловік. Відповідно продуктивність праці одного працівника у 2019 році становить 7961,54 тис. грн., а у 2020 році цей показник становив 6879,43 тис. грн. Середня заробітна плата одного працівника у 2019 р. становила 1452 грн., а у 2020 р. цей показник становив 1724 грн.

Собівартість реалізованих послуг у 2021 р. зменшилась на 5389.1 тис. грн. та становила 51091.7 тис. грн. Відповідно фонд оплати праці збільшився на 2,66%. Чисельність працюючих у 2021 р. зросла на 2 працівники. Відповідно продуктивність праці одного працівника у 2021 р. становила 5247,41 тис. грн., що в свою чергу свідчить зменшення продуктивності праці порівняно з 2020 р. на 23,8%. Середня заробітна плата одного працівника зменшилась на 14,5% та становила 1475 грн. Основним фактором зменшення заробітної плати являється скорочення окладу працівників, враховуючи фінансову нестабільність в економіці.

Таким чином, оборотні активи ПАТ «Принт Мастер» є важливою складовою виробничого процесу та забезпечують загальну стабільність та розвиток підприємства.

Аналіз доходів і витрат ПАТ «Принт Мастера» за 2019-2021 рр. представлений в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз доходів і витрат ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 рр.,

тис. грн.

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Темпи росту 2020/2019, %	Темпи росту 2021/2020, %
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	66346,2	57375,3	52474	86,5	91,5
Собівартість реалізованої продукції	65310,3	56480,8	51091,7	86,5	90,5
Валовий прибуток	1035,9	894,5	1382,3	86,4	154,5
Інші операційні доходи	13,3	280,2	0,2	2106,8	0,1
Адміністративні витрати	452,1	436,9	637,1	96,6	145,8
Витрати на збут	-	-	-	-	-
Інші операційні витрати	283,4	340,2	82	120,0	24,1
Фінансові результати від операційної діяльності	313,7	397,6	663,4	126,7	166,9
Доход від участі в капіталі					
Інші фінансові доходи					
Інші доходи	2,3	321,5	1,1	13978,3	0,3
Фінансові витрати	16,8	7,3	28,3	43,5	387,7
Втрати від участі в капіталі	-	-	-	-	-
Інші витрати	374,5	298,2	-	79,6	-
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	-75,3	413,6	636,2	549,3	153,8
Податок на прибуток від звичайної діяльності	0	64,8	84,7	-	130,7
Фінансові результати від звичайної діяльності	-75,3	348,8	551,5	463,2	158,1
Чистий прибуток (збиток)	-75,3	348,8	551,5	463,2	158,1

Через зменшення обсягів виробництва скорочувався й показник собівартості продукції – темп зміни у 2020 році відносно 2019 року становив 86,5%, а в 2021 році відносно 2020 року – 90,5%.

Сума отриманого підприємством валового прибутку упродовж періоду змінювалась наступним чином – у 2020 році скоротилась в порівнянні із 2019 роком на 141,4 тис. грн. (темп зміни 86,4%), а в 2021 році зросла відносно 2020 року на 487,8 тис. грн. (темп приросту – 154,5%). Зростання валового прибутку обумовлено зменшенням витрат на одну гривню реалізовано продукції через

встановлення нового устаткування.

Сума інших операційних доходів у 2020 році значно зросла в порівнянні із 2019 роком (темپ приросту 2106,8%), а в наступному році зменшилась (темп приросту 0,1%). Це було викликано тим, що у 2020 році ПАТ «Принт Мастер» отримало додаткові доходи від продажу устаткування, яке було списане через перехід на нове виробниче устаткування.

Зміна адміністративних витрат та інших витрат підприємства призвела до того, що фінансовий результат від операційної діяльності упродовж 2019-2021 років зростає – темп приросту у 2020 році становив 126,7%, а в 2021 році – 166,9%.

У 2019 році ПАТ «Принт Мастер» мало значну суму інших витрат – 374,5 тис. грн., які були викликані значною сумою реалізованих виробничих запасів підприємства через перехід на нове виробниче устаткування. Це призвело до того, що у 2019 році ПАТ «Принт Мастер» отримало збиток у сумі 75,3 тис. грн. Сума інших витрат ПАТ «Принт Мастер» у 2020 році зменшилась на 76,3 тис. грн., а в 2021 році даних витрат не було взагалі.

Через перевищення витрат на отриманими доходами, у 2019 році ПАТ «Принт Мастер» отримало чистий збиток у сумі 75,3 тис. грн., але в наступному 2020 році знов змогло вийти на високий рівень прибутковості – сума отриманого чистого прибутку становила 348,8 тис. грн. У 2021 році сума чистого прибутку підприємства зросла ще на 202,7 тис. грн. та становила 551,5 тис. грн.

Отже, можна зробити висновок, що фінансово-господарська діяльність підприємства є ефективною.

2.2 Аналіз стану та використання виробничих запасів

Оборотні активи – це складова частина економічних ресурсів підприємства ПАТ «Принт Мастер». За рахунок оборотного капіталу на підприємстві формується велика кількість елементів активів, що потребують

індивідуалізації управління.

В таблиці 2.7 наведемо аналіз оборотних активів підприємства ПАТ «Принт Мастер» та їх зміну за 2009-2011 рр.

Таблиця 2.7 – Аналіз оборотних активів ПАТ «Принт Мастер» та їх зміна за 2019-2021 рр.

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Темп росту 20\19,%	Темп росту 21\20,%
Виробничі запаси	20,1	15,8	28,8	78,6	182,2
Готова продукція, товари	485,9	123,6	14,8	0,75	- 0,88
Незавершене виробництво	-	157,1	494,2	-	314,57
Дебіторська заборгованість за товари	1745,6	559,5	1110,9	32,05	198,55
Дебіторська заборгованість за розрахунком з бюджетом	71,4	-	0,2	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	313,7	101,2	0,7	89	0,69
Поточні фінансові інвестиції / грошові кошти у національній валюті	87,4	74,5	7,5	-0,15	-0,89
Інші оборотні активи	42,2	0,1	0,7	0,23	700
Разом	2766,3	1031,8	1657,8	37,29	160,67

Згідно таблиці 2.7 ми бачимо, що у 2021 р. в кінці звітної періоду виробничі запаси на підприємстві збільшились у порівнянні з 2020 р. на 82,2% та становили 28,8 тис. грн. У 2020 р. балансова вартість готової продукції на кінець звітної періоду становила 123,6 тис. грн., а у 2021 р. цей показник зменшився, та становив 14,8 тис. грн. Незавершене виробництво на кінець 2021 р. збільшилось у порівнянні з 2020 р. на 337,1 тис. грн. Дебіторська заборгованість за товари у 2021 р. становила 559,5 тис. грн. А у 2021 р. цей показник становив 1110,9 тис. грн. Відповідно з даних показників бачимо збільшення дебіторської заборгованості за товари 98,5%. Інша поточна дебіторська заборгованість у 2020 р. становила 101,2 тис. грн. А у 2021 р. цей показник зменшився на 99,31% і становив 0,7 тис. грн. Поточні фінансові інвестиції, грошові кошти у національній валюті на кінець 2020 р. становили 74,5 тис. грн. А за аналогічний період 2021 р. цей показник зменшився та

становив 7,5 тис. грн. Інші необоротні активи у 2021 році збільшились на 0,6 тис. грн. і становили 0,7 тис. грн.

Відповідно у 2021 р. загальна вартість необоротних активів становила 1657,8 тис. грн. А це у свою чергу свідчить про збільшення вартості оборотних активів на кінець 2021 р. в порівнянні з 2020 р. на 626 тис. грн.

Наступним етапом дослідження являється вивчення питомої ваги статей оборотних активів та загальної питомої ваги оборотних активів в структурі балансу за 2019-2021 рр., що відображено на основі таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Вертикальний аналіз структури балансу підприємства ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 рр.

Актив	Абсолютні величини, тис. грн.			Питома вага %		
	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Виробничі запаси	20,1	15,8	28,8	0,72	1,53	1,31
Готова продукція, товари	485,9	123,6	14,8	17,56	11,97	0,89
Незавершене виробництво	-	157,1	494,2	-	15,22	29
Дебіторська заборгованість за товари	1745,6	559,5	1110,9	63,10	54,22	67
Дебіторська заборгованість за розрахунком з бюджетом	71,4	-	0,2	2,58	-	0,12
Інша поточна дебіторська заборгованість	313,7	101,2	0,7	11,34	9,80	0,04
Поточні фінансові інвестиції, грошові кошти у національній валюті	87,4	74,5	7,5	3,29	7,25	0,45
Інші оборотні активи	42,2	0,1	0,7	0,24	0,009	0,04
Загальна величина оборотних активів	2766,3	1031,8	1657,8	100	100	75,70
Баланс	3139,6	1485,9	2189,9	88,10	69,43	-

Відповідно з таблиці 2.8 бачимо, що у 2019 р. виробничі запаси в загальній структурі оборотних активів становили 0,72%, а у 2020 р. цей показник збільшився і становив 1,53%. Готова продукція у 2019 р. становила 0 тис. грн., а у 2020 р. цей показник становив 123,6 тис. грн. Незавершене виробництво у 2020 р. у загальній структурі необоротних активів становила 15,22%. В 2019 р. питома вага товарів у загальній структурі оборотних активів

становила 17,56%. А у 2020 р. цей показник дещо зменшився і становив 11,56% у загальній структурі оборотних активів. Саме максимальне значення в питомій вазі оборотних активів підприємства займає дебіторська заборгованість. У 2019 році цей показник становив 63,10%, а у 2020 р. цей показник зменшився і становив 54,22%. Інша поточна дебіторська заборгованість у 2019 р. становила 11,34, а у 2020 р. спостерігаємо зменшення даного показника який становив 9,8% у загальній структурі оборотних активів підприємства

Грошові кошти у національній валюті на кінець 2019 р. в загальній структурі оборотних активів становили 3,03%, а у 2020 р. цей показник в загальній структурі оборотних активів збільшився вдвічі і становив – 6,55%.

Загальна питома вага оборотних активів в структурі балансу у 2019 р. становила 88,1%. У 2020 р. цей показник дещо знизився та становив 69,43%.

Підсумовуючи таблицю 2.8 можемо сказати, що значну частину оборотних активів підприємства в період з 2019-2020 рр. займає дебіторська заборгованість за товари. В свою чергу спостерігаємо поступове зменшення в 2020 р. питомої ваги дебіторської заборгованості за товари в загальній структурі оборотних активів. Також спостерігаємо, що оборотні активи займають значне місце в питомій вазі балансу підприємства у 2020-2021 рр.

Здійснивши вертикальний аналіз балансу підприємства за 2020-2021 рр. та відобразивши це в таблиці 2.8 можемо сказати: що у 2020 р. питома вага виробничих запасів у загальній структурі оборотних активів зменшились на 0,19% та становила 1,31%. Незавершене виробництво у 2019 р. становило 15,2% від загальної структури оборотних активів. А у 2011 р. цей показник виріс та становив 29%.

Дебіторська заборгованість за товари у 2021 р. збільшилась та становила 67% від загальної структури оборотних активів. В 2020 р. цей показник був менший та становив 54,2%. Інша дебіторська заборгованість у 2021 р. зменшилась та становила 0,04% від загальної структури оборотних активів балансу підприємства на кінець звітнього року. У 2020 р. цей показник був дещо більший та становив 9,8%. Грошові кошти у національній валюті у 2020 р.

становили 6,5%, а уже в 2021 р. питома вага у загальній структурі оборотних активів скоротилася на 6,49% та становило 0,01%.

Таким чином, відповідно з таблиці 2.8 можемо сказати, що загальна питома вага оборотних активів у структурі балансу на кінець 2020 р. становило 69,43%, а за відповідний період 2021 р. цей показник дещо збільшився та становив 75,70%.

Ефективне управління запасами дає змогу знизити тривалість виробничого й усього операційного циклу, зменшити поточні витрати на їх зберігання, вивільнити із поточного господарського обороту частину фінансових коштів, реінвестуючи їх в інші активи.

У таблиці 2.9 проведемо горизонтальний аналіз зміни вартості запасів ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках.

Таблиця 2.9 – Аналіз вартості запасів ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках

Показник	Значення за роками, тис.грн.			Відхилення 2020 р. від 2019 р.		Відхилення 2021 р. від 2020 р.	
	2019	2020	2021	абсол	%	абсол	%
Виробничі запаси	20,1	15,8	28,8	-4,3	-21,4	13	82,3
Незавершене виробництво	-	157,1	494,2	157,1	100,0	337,1	214,6
Готова продукція	-	4,3	14,8	4,3	100,0	10,5	244,2
Товари	485,9	119,3	-	-366,6	-75,4	-119,3	-100,0
Усього запасів	506	296,5	537,8	-209,5	-41,4	241,3	81,4

За результатом проведеного аналізу зміни вартості запасів ПАТ «Принт Мастер» у дослідженому періоді дійшли висновку, що у 2020 році в порівнянні із 2019 роком вартість запасів підприємства суттєво зменшилась – на 209,5 тис. грн. або на 41,4%. Основною причиною стало значне скорочення вартості товарів підприємства – на 366,6 тис. грн. або на 75,4% від рівня попереднього року. У 2019 році на ПАТ «Принт Мастер» не було залишків незавершеного виробництва та готової продукції, тоді, як у 2020 році залишок незавершеного виробництва становив 157,1 тис. грн., а готової продукції – 4,3 тис. грн. Зменшення вартості виробничих запасів від рівня 2019 року дорівнювало 4,3 тис. грн. або 21,4%.

У 2021 році на ПАТ «Принт Мастер» вартість виробничих запасів зросла на 13 тис. грн. або на 82,3% у порівнянні із 2020 роком, залишки незавершеного виробництва зросли на 337,1 тис. грн. або на 214,6%. Також відбулося збільшення вартості готової продукції підприємства на 10,5 тис. грн. або на 244,2% від рівня 2020 року. При цьому у 2021 році на складах ПАТ «Принт Мастер» не було запасів товарів. Загальне зростання вартості запасів ПАТ «Принт Мастер» у 2021 році відносно 2020 року становило 241,3 тис. грн. або 81,4%.

Збільшення вартості запасів підприємства з одного боку свідчить про зростання обсягів виробництва підприємства, проте, з іншого боку, становить загрозу затовареності складів підприємства, що призводить до зменшення ліквідності суб'єкта господарювання, зростання витрат на зберігання запасів, призводить до псування сировини та матеріалів, що тривалий час зберігаються на складах. Збільшення вартості готової продукції може свідчити про так зване «виробництво на склад», коли продукція на підприємстві виробляється, проте не реалізується.

Що стосується ПАТ «Принт Мастер», то у 2020-2021 роках на підприємстві зростала вартість виробничих запасів та незавершеного виробництва при незначному збільшенні залишків готової продукції. Вважаючи також на зростання суми валового та чистого прибутку підприємства, можна зробити висновок, що ПАТ «Принт Мастер» збільшує обсяги виробництва продукції, що є позитивною ознакою.

У таблиці 2.10 проведемо аналіз структури запасів ПАТ «Принт Мастер».

Таблиця 2.10 – Аналіз структури запасів ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках

Показник	Значення за роками, тис.	Питома вага у загальній
----------	--------------------------	-------------------------

	грн.			вартості запасів, %		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Виробничі запаси	20,1	15,8	28,8	4,0	5,3	5,4
Незавершене виробництво	-	157,1	494,2	-	53,0	91,9
Готова продукція	-	4,3	14,8	-	1,5	2,7
Товари	485,9	119,3	-	96,0	40,2	-
Усього запасів	506	296,5	537,8	100,0	100,0	100,0

Структуру запасів ПАТ «Принт Мастер» представимо на рисунку 2.2.

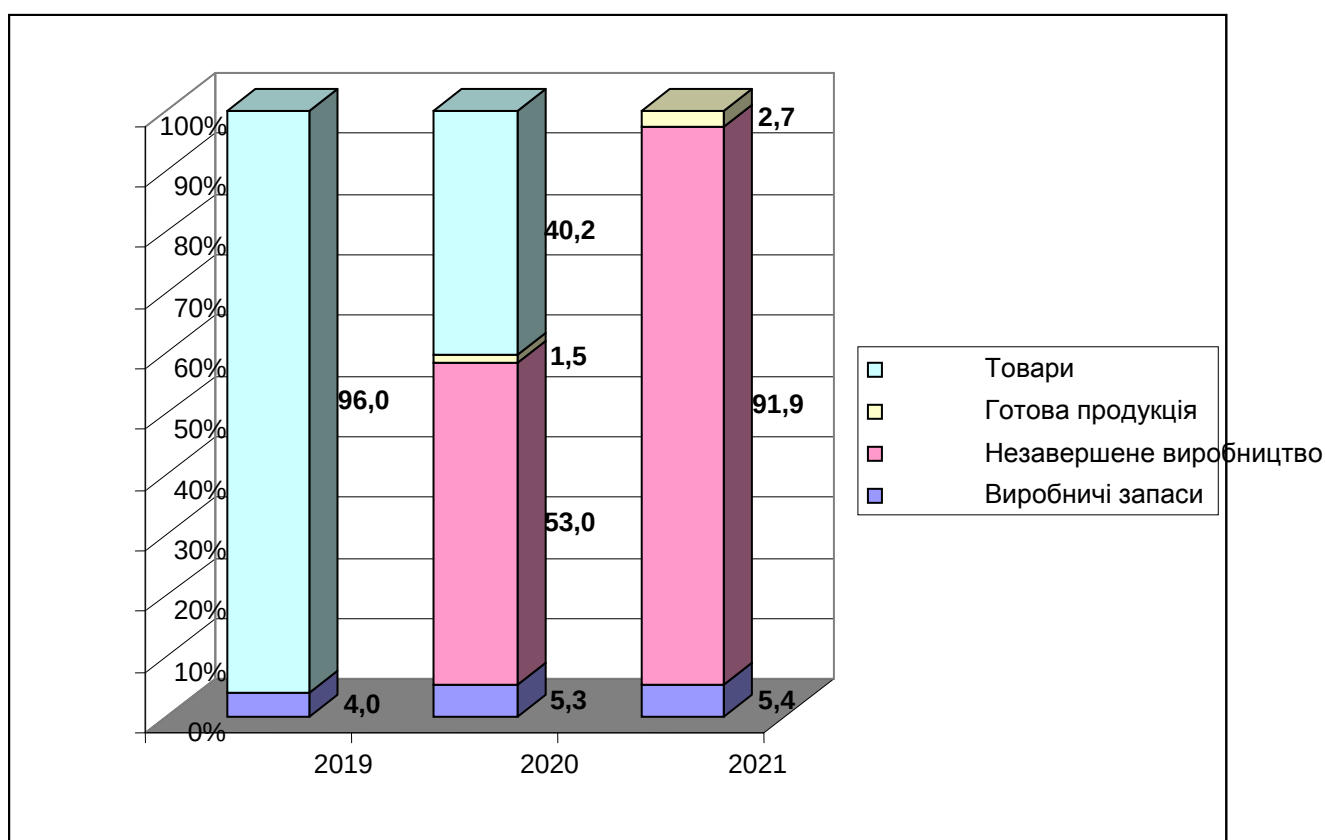

Рисунок 2.2 - Структура запасів ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках

За результатом дослідження структури запасів ПАТ «Принт Мастер» за 2009-2011 роки дійшли висновків, що вона протягом періоду переорієнтується з товарів на незавершене виробництво.

Так, у 2019 році на ПАТ «Принт Мастер» 96% вартості запасів складали товари, а виробничі запаси дорівнювали лише 4%. У 2020 році питома вага товарів у структурі запасів скоротилась на 55,8%, проте вартість незавершеного виробництва становила 53% вартості запасів. У 2021 році у складі запасів ПАТ

«Принт Мастер» залишків товарів не було, тоді як вартість незавершеного виробництва становила 91,9% від вартості запасів підприємства, ще 5,4% становили виробничі запаси, а вартість готової продукції складала 2,7%.

Таким чином, можна зробити висновок, що упродовж 2019-2021 років ПАТ «Принт Мастер» перепрофілювалося з перепродажу товарів на виготовлення та реалізацію власної продукції.

Проаналізуємо також показники ефективності використання запасів: коефіцієнт оборотності та тривалість обороту виробничих запасів, готової продукції, незавершеного виробництва, коефіцієнт оборотності та тривалість обороту запасів.

1) Коефіцієнт оборотності виробничих запасів – розраховується як відношення суми матеріальних витрат підприємства до середньорічної вартості виробничих запасів:

$$2020 \text{ р.} = 31,5 / ((20,1 + 15,8) / 2) = 1,75 \text{ раз.}$$

$$2021 \text{ р.} = 27,0 / ((15,8 + 28,8) / 2) = 1,21 \text{ раз;}$$

2) Тривалість обороту виробничих запасів:

$$2020 \text{ р.} = 360 / 1,75 = 205 \text{ днів;}$$

$$2021 \text{ р.} = 360 / 1,21 = 297 \text{ днів.}$$

3) Коефіцієнт оборотності готової продукції – розраховується як відношення собівартості готової продукції до середнього обсягу готової продукції:

$$2020 \text{ р.} = 56480,8 / ((0 + 4,3) / 2) = 26270 \text{ раз;}$$

$$2021 \text{ р.} = 51091,7 / ((4,3 + 14,8) / 2) = 5350 \text{ раз.}$$

4) Тривалість обороту готової продукції.

$$2020 \text{ р.} = 360 / 26270 = 0,014 \text{ днів;}$$

$$2021 \text{ р.} = 360 / 5350 = 0,07 \text{ днів.}$$

5) Коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва – розраховується як відношення чистого доходу від реалізації продукції до середнього обсягу незавершеного виробництва:

$$2020 \text{ р.} = 57375,3 / ((0 + 157,1) / 2) = 730,4 \text{ раз;}$$

$$2021 \text{ р.} = 52474,0 / ((157,1 + 494,2) / 2) = 161,1 \text{ раз.}$$

6) Тривалість обороту незавершеного виробництва.

$$2020 \text{ р.} = 360 / 730,4 = 0,5 \text{ дня;}$$

$$2021 \text{ р.} = 360 / 161,1 = 2,2 \text{ дня.}$$

7) Коефіцієнт оборотності запасів – визначається як відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньорічної вартості запасів підприємства:

$$2019 \text{ р.} = 66346 / ((577,1 + 506,0) / 2) = 122,5 \text{ раз.}$$

$$2020 \text{ р.} = 57375,3 / ((506,0 + 296,5) / 2) = 143 \text{ рази;}$$

$$2021 \text{ р.} = 52474,0 / ((296,5 + 537,8) / 2) = 125,8 \text{ раз.}$$

8) Тривалість обороту запасів:

$$2019 \text{ р.} = 360 / 122,5 = 2,9 \text{ дня;}$$

$$2020 \text{ р.} = 360 / 730,4 = 2,5 \text{ дня;}$$

$$2021 \text{ р.} = 360 / 161,1 = 2,9 \text{ дня.}$$

Усі показники ефективності використання запасів підприємства зведемо в таблицю 2.11 та проаналізуємо їх динаміку.

Таблиця 2.11 – Аналіз показників ефективності використання запасів ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках

Назва показника	Значення показника.			Відхилення 2020 р. від 2019 р.		Відхилення 2021 р. від 2020 р.	
	2019	2020	2021	абсол	%	абсол	%
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів, раз	-	1,75	1,21	-	-	-0,54	-30,9
Тривалість обороту виробничих запасів, днів	-	205	297	-	-	92	44,9
Коефіцієнт оборотності готової продукції, раз	-	26270	5350	-	-	-20920	-79,6
Тривалість обороту готової продукції, днів	-	0,014	0,07	-	-	0,056	400,0
Коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва, раз	-	730,4	161,1	-	-	-569,3	-77,9

Продовження таблиці 2.11

Назва показника	1	2	3	4	5	6	7
-----------------	---	---	---	---	---	---	---

Тривалість обороту незавершеного виробництва, днів	-	0,5	2,2	-	-	1,7	340,0
Коефіцієнт оборотності запасів, раз	122,5	143,0	125,8	20,5	16,7	-17,2	-12,0
Тривалість обороту запасів, днів	2,9	2,5	2,9	-0,4	-13,8	0,4	16,0

За результатом аналізу можна зробити висновок, що у 2021 році ефективність використання запасів ПАТ «Принт Мастер» погіршується, про що свідчить зменшення оборотності усіх складових запасів підприємства та зростання періоду їх обороту. Так, тривалість обороту виробничих запасів зросла на 92 дні, тривалість обороту незавершеного виробництва збільшилась на 1,7 дня, а загальна тривалість обороту запасів збільшилась на 0,4 дня.

Зменшення ефективності використання запасів ПАТ «Принт Мастер» викликано скороченням обсягу чистого доходу від реалізації продукції, а отже зменшенням ділової активності підприємства.

2.3 Дослідження стану дебіторської заборгованості підприємства

Проаналізуємо динаміку та структуру дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 роки.

У таблиці 2.12 проведемо аналіз зміни вартості дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках.

Таблиця 2.12 – Аналіз вартості дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках

Назва показника	Значення за роками, тис. грн.			Відхилення 2020 р. від 2019 р.		Відхилення 2021 р. від 2020 р.	
	2019	2020	2021	абсол	%	абсол	%
Дебіторська заборгованість за товари	1745,6	559,5	1110,9	-1186,1	-67,9	551,4	98,6
Дебіторська заборгованість за розрахунком з бюджетом	71,4	-	0,2	-71,4	-	0,2	-

Продовження таблиці 2.12

Назва показника	1	2	3	4	5	6	7
Інша поточна дебіторська заборгованість	313,7	101,2	0,7	-212,5	-67,7	-100,5	-99,3
Загальна сума дебіторської заборгованості	2130,7	660,7	1111,8	-1470	-69,0	451,1	68,3

Дебіторська заборгованість ПАТ «Принт Мастер» за товари та послуги протягом 2019-2020 років зменшилась на 1186,1 тис. грн. або на 67,9%, проте вже у наступному році за даною статтею відбулося зростання – на 551,4 тис. грн. або на 98,6%.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом у 2019 році складала 71,4 тис. грн., у 2020 році ПАТ «Принт Мастер» не мало заборгованості за даною статтею, а в 2021 році вона становила 0,2 тис. грн.

Інша поточна дебіторська заборгованість ПАТ «Принт Мастер» протягом періоду зменшувалась – з 313,7 тис. грн. у 2019 році до 0,7 тис. грн. у 2021 році. Зменшення за даною статтею у 2020 році становило 212,5 тис. грн. або 67,7%, а в 2021 році – 100,5 тис. грн. або 99,3%.

Загальна вартість дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» у 2020 році зменшилась в порівнянні із попереднім роком на 1470 тис. грн. або на 69,0%, проте у наступному 2021 році відбулося збільшення за даною статтею на 451,1 тис. грн. або на 68,3%.

У таблиці 2.13 проведемо аналіз структури дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер».

Таблиця 2.13 – Аналіз структури дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках

Назва показника	Значення за роками, тис. грн.			Питома вага у загальній вартості запасів, %		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Дебіторська заборгованість за товари	1745,6	559,5	1110,9	81,9	84,7	99,9
Дебіторська заборгованість за розрахунком з бюджетом	71,4	-	0,2	3,4	-	0,02

Продовження таблиці 2.13

Назва показника	1	2	3	4	5	6
Інша поточна дебіторська заборгованість	313,7	101,2	0,7	14,7	15,3	0,08
Загальна сума дебіторської заборгованості	2130,7	660,7	1111,8	100,0	100,0	100,0

Структуру дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» представимо на рисунку 2.3.

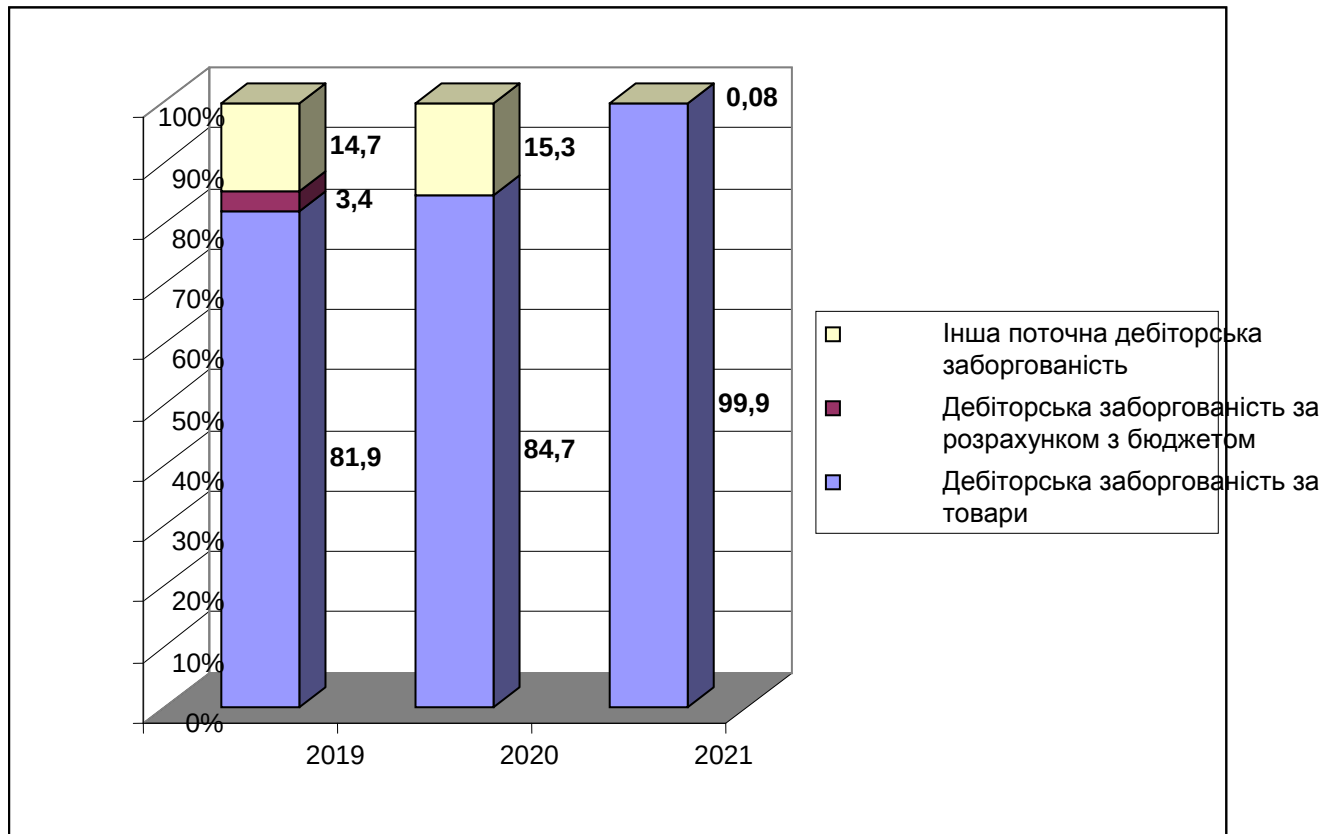

Рисунок 2.3 - Структура дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках

Структура дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» більш ніж на 80% сформована з дебіторської заборгованості за товари та послуги. Питома вага даної статті у 2019 році становила 81,9% вартості дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер», у 2020 році вона збільшилась до 84,7%, а в 2021 становила 99,9% заборгованості підприємства.

Частка іншої поточної заборгованості ПАТ «Принт Мастер» протягом періоду скорочувалась з 14,7% у 2019 році до 0,08% у 2021 році, а питома вага дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом є зовсім незначною.

Отже, дебіторська заборгованість ПАТ «Принт Мастер» в основному складається з товарної дебіторської заборгованості, що характеризує нормальну господарську діяльність підприємства.

Проаналізуємо також показники стану та ефективності використання дебіторської заборгованості: середній період інкасації, коефіцієнт оборотності, частку дебіторської заборгованості у загальній сумі оборотних активів підприємства, частку дебіторської заборгованості у сумі виручки від реалізації продукції.

1) Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості – визначається як відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньорічної вартості дебіторської заборгованості підприємства:

$$2019 \text{ р.} = 66346 / ((1606,2 + 2130,7) / 2) = 35,5 \text{ раз.}$$

$$2020 \text{ р.} = 57375,3 / ((2130,7 + 660,7) / 2) = 41,1 \text{ раз;}$$

$$2021 \text{ р.} = 52474,0 / ((660,7 + 1111,8) / 2) = 59,2 \text{ раз.}$$

2) Середній період інкасації дебіторської заборгованості:

$$2019 \text{ р.} = 360 / 35,5 = 10,1 \text{ дня;}$$

$$2020 \text{ р.} = 360 / 41,1 = 8,8 \text{ дня;}$$

$$2021 \text{ р.} = 360 / 59,2 = 6,1 \text{ дня.}$$

3) Частка дебіторської заборгованості у загальній сумі оборотних активів підприємства:

$$2019 \text{ р.} = 2130,7 / 3139,6 = 0,679 = 67,9\%;$$

$$2020 \text{ р.} = 660,7 / 1485,9 = 0,445 = 44,5\%;$$

$$2021 \text{ р.} = 1111,8 / 2189,9 = 0,508 = 50,8\%.$$

4) Частка дебіторської заборгованості у сумі виручки від реалізації продукції:

$$2019 \text{ р.} = 2130,7 / 66346 = 0,032 = 3,2\%.$$

$$2020 \text{ р.} = 660,7 / 57375,3 = 0,011 = 1,1\%;$$

$$2021 \text{ р.} = 1111,8 / 52474,0 = 0,021 = 2,1\%.$$

У таблиці 2.14 проаналізуємо динаміку показників стану та ефективності використання дебіторської заборгованості на підприємстві ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках та зробимо відповідні висновки.

Таблиця 2.14 – Аналіз показників ефективності використання дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках

Показник	Значення показника.			Відхилення 2020 р. від 2019 р.		Відхилення 2021 р. від 2020 р.	
	2019	2020	2021	абсол	%	абсол	%
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, раз	35,5	41,1	59,2	5,6	-	18,1	-
Середній період інкасації дебіторської заборгованості, днів	10,1	8,8	6,1	-1,3	-12,9	-2,7	-30,7
Частка дебіторської заборгованості у загальній сумі оборотних активів підприємства, %	67,9	44,5	50,8	-23,4	-	6,3	-
Частка дебіторської заборгованості у сумі виручки від реалізації продукції, %	3,2	1,1	2,1	-2,1	-	1,0	-

За результатом аналізу показників ефективності використання дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» можна зробити висновок, що протягом періоду вона зростає. Так, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості підприємства у 2020 році зріс на 5,6 пунктів від рівня 2019 року, а в 2021 році збільшився ще на 18,1 пунктів. Середній період інкасації дебіторської заборгованості за досліджений період скоротився на 4 дні – за 2020 рік зменшення становило 1,3 дні, а за 2021 рік – ще 2,7 дні.

Частка дебіторської заборгованості у загальній сумі оборотних активів у 2020 році зменшилась відносно рівня попереднього року на 23,4%, хоча наступного 2021 року мала незначне підвищення – на 6,3%. Частка дебіторської заборгованості у загальній сумі оборотних активів ПАТ «Принт Мастер» є занадто великою, що може негативно вплинути на платоспроможність та ліквідність підприємства.

Невисока питома вага дебіторської заборгованості у сумі виручки від реалізації продукції (лише 1-3%) свідчить про те, що підприємство реалізує продукцію переважно з умов попередньої оплати.

2.4 Аналіз оборотності грошових оборотних коштів

Для здійснення виробничої діяльності підприємства крім основних засобів повинні мати в необхідних розмірах і оборотні засоби. Серед них найважливіше значення мають грошові кошти, необхідні для придбання техніки, виробничих матеріалів, оплати праці, розрахунків з бюджетом та іншими ланками фінансово-кредитної системи тощо.

Грошовими називають кошти у вигляді грошей, які перебувають у касі підприємства, на рахунках в установах банку, в акредитивах, у підзвітних осіб та депозитах до запитання.

Основним джерелом (каналом) надходження грошових коштів на підприємствах є виторг від реалізації продукції, виконання робіт та надання послуг на сторону. Крім того, кошти на рахунки підприємств можуть надходити у вигляді бюджетних асигнувань, виторгу від ліквідації основних засобів, реалізації непотрібного майна, продажу валюти та валютних цінностей, здачі майна в оренду, страхових відшкодувань, фінансової допомоги від вищестоящих органів управління, банківських відсотків за розрахунково-депозитними операціями, пені, штрафів, недоплат за порушення господарських договорів, бюджетних дотацій, субвенцій тощо.

При цьому виручка від продажу продукції, товарів, виконання робіт та надання послуг підприємствам та організаціям, робітникам, службовцям та населенню може надходити як у безготівковому вигляді на відповідні рахунки підприємств-постачальників (продавців) у банках, так і у вигляді готівки в їх каси з подальшим її внесенням у банк для зарахування на поточний рахунок. Інші надходження грошових коштів зараховуються, як правило, на поточний рахунок підприємства.

Таким чином, усі грошові кошти, що надходять підприємству або на його адресу, зберігаються на відповідних рахунках в установах банку. Однак у межах ліміту, встановленого банком, грошові кошти можуть зберігатися і в касі підприємства. Зберігання їх у касі господарства понад ліміт допускається протягом трьох днів під час виплати заробітної плати (оплати праці).

Порядок зберігання та використання грошових коштів підприємствами, організаціями та іншими суб'єктами господарювання регламентується відповідними статтями "Господарського кодексу України", а також Цивільного кодексу України, рішеннями Уряду та НБУ, а також Інструкціями про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті, про організацію роботи з готівкового обігу установами банків України, про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженими відповідними постановами НБУ, і Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні.

Кошта з каси підприємства та його поточного рахунка витрачаються з дозволу керівника суб'єкта господарювання, за винятком платежів, що стісуються в беззаперечному (безакцептному) порядку на основі виконавчих документів і претензій, визнаних платником.

Платіжні документа клієнтів приймаються банками до виконання за наявності достатнього залишку власних коштів на рахунках цих платників. У разі браку коштів на рахунках платників платіжні документа до виконання банками не приймаються. Платіжні ж документи органів стягнення приймаються банками до виконання незалежно від наявності достатнього залишку грошових коштів на рахунку платника і виконуються банком частково в межах наявного залишку власних коштів на рахунку клієнта — платника податків, інших обов'язкових платежів, а з несплаченої суми повертаються органам стягнення.

Додержання встановленого порядку зберігання та витрачання грошових коштів забезпечує чітку їх організацію, прискорює обіг коштів у розрахунках,

сприяє зниженню дебіторської та кредиторської заборгованості, укріпленню розрахунково-платіжної дисципліни.

До установ банків, підприємств, організацій, що порушують встановлений порядок зберігання та витрачання грошових коштів, тобто розрахунково-платіжну дисципліну, органами контролюно-ревізійної служби та Державною податковою адміністрацією застосовуються відповідні фінансові санкції.

Проведемо аналіз та оцінку динаміки грошових коштів ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 роки (таблиця 2.15).

Таблиця 2.15 – Аналіз динаміки грошових коштів ПАТ «Принт Мастер» за 2019-2021 роки

Назва показника	Значення показника, тис. грн.			Відхилення 2020 р. від 2019 р.		Відхилення 2021 р. від 2020 р.	
	2019	2020	2021	абсол	%	абсол	%
Грошові кошти у національній валюті	80,1	67,2	0,2	-12,9	-16,1	-67,0	-99,7

За результатами аналізу динаміки грошових коштів ПАТ «Принт Мастер» у 2009-2011 роках можна зробити висновки, що їх вартість протягом дослідженого періоду суттєво зменшується, що є негативною тенденцією адже може вплинути на втрату підприємством ліквідності та платоспроможності.

На кінець 2019 року грошові кошти ПАТ «Принт Мастер» становили 80,1 тис. грн., у наступному році їх вартість скоротилась на 12,9 тис. грн. або на 16,1%, а в 2021 році на рахунку підприємства було лише 0,2 тис. грн., що на 67,0 тис.грн. або на 99,7% менше, ніж у 2020 році.

Для більш повної оцінки достатності та ефективності використання грошових коштів ПАТ «Принт Мастер» розрахуємо показники оборотності грошових коштів підприємства та показники ліквідності підприємства.

1) Коефіцієнт оборотності грошових коштів:

$$2019 \text{ р.} = 66346 / ((803,4 + 80,1) / 2) = 150,2 \text{ раз.}$$

$$2020 \text{ р.} = 57375,3 / ((80,1 + 67,2) / 2) = 779 \text{ раз};$$

$$2021 \text{ р.} = 52474,0 / ((67,2 + 0,2) / 2) = 1557,1 \text{ раз.}$$

2) Тривалість обороту грошових коштів:

$$2019 \text{ р.} = 360 / 150,2 = 2,4 \text{ дня};$$

$$2020 \text{ р.} = 360 / 779 = 0,5 \text{ дня};$$

$$2021 \text{ р.} = 360 / 1557,1 = 0,2 \text{ дня.}$$

3) Загальний коефіцієнт ліквідності:

$$2019 \text{ р.} = 2766,3 / 212,9 = 13,0;$$

$$2020 \text{ р.} = 1031,8 / 125,2 = 8,2;$$

$$2021 \text{ р.} = 1657,8 / 277,6 = 6,0.$$

4) Коефіцієнт швидкої ліквідності:

$$2019 \text{ р.} = (2766,3 - 506,0) / 212,9 = 10,6;$$

$$2020 \text{ р.} = (1031,8 - 296,5) / 125,2 = 5,9;$$

$$2021 \text{ р.} = (1657,8 - 537,8) / 277,6 = 4,0.$$

5) Коефіцієнт абсолютної ліквідності:

$$2019 \text{ р.} = 80,1 / 212,9 = 0,4;$$

$$2020 \text{ р.} = 67,2 / 125,2 = 0,54;$$

$$2021 \text{ р.} = 0,2 / 277,6 = 0,0007.$$

Оцінку динаміки показників оборотності грошових коштів та показників ліквідності проведемо в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16 – Аналіз показників оборотності грошових коштів та показники ліквідності ПАТ «Принт Мастер» у 2019-2021 роках

Показник	Значення показника.			Відхилення 2020 р. від 2019 р.		Відхилення 2021 р. від 2020 р.	
	2019	2020	2021	абсол	%	абсол	%
Коефіцієнт оборотності грошових коштів, раз	150,2	779,0	1557,1	628,8	418,6	778,1	99,9
Тривалість обороту грошових коштів, днів	2,4	0,5	0,2	-1,9	-79,2	-0,3	-60,0
Загальний коефіцієнт ліквідності, пунктів	13,0	8,2	6,0	-4,8	-36,9	-2,2	-26,8
Коефіцієнт швидкої ліквідності, пунктів	10,6	5,9	4,0	-4,7	-44,3	-1,9	-32,2
Коефіцієнт абсолютної ліквідності, пунктів	0,4	0,54	0,0007	0,14	35,0	-0,5393	-99,9

Загальна ліквідність ПАТ «Принт Мастер» протягом періоду скоротилась з 13,0 пунктів до 6,0 пунктів. У 2020 році зменшення становило 4,8 пункти, а в 2021 році даний показник зменшився ще на 2,2 пункти. Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2020 році скоротився на 4,7 пункти, а в 2021 році зменшився ще на 1,9 пункти.

Але найсуттєвіше скорочення можна спостерігати в показника абсолютної ліквідності. Якщо у 2019-2020 роках він мав нормальне значення (за нормативами рекомендується значення даного показника у межах 0,2-0,4 пунктів), проте у 2021 році абсолютна ліквідність ПАТ «Принт Мастер» скоротилась до 0,0007 пунктів, що свідчить про значну недостатність грошових коштів на рахунках ПАТ «Принт Мастер».

Висновки до другого розділу

Аналіз стану та ефективності використання оборотних активів ПАТ «Принт Мастер» дав змогу зробити висновки про те, що активи підприємства більше, ніж на 75% сформовані з оборотних активів, у структурі яких більшу частину (біля 67%) складає дебіторська заборгованість. Зростання дебіторської заборгованості може мати негативні наслідки щодо ліквідності та платоспроможності підприємства, адже зменшує ліквідність оборотних активів підприємства. За результатом аналізу можна зробити висновок, що ПАТ «Принт Мастер» має недостатню кількість грошових коштів на рахунку. Хоча показники оборотності грошових оборотних коштів протягом періоду зростають, а тривалість одного обороту зменшується, ці зрушення відбуваються за рахунок значного скорочення ліквідності.

3 ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПАТ «ПРИНТ МАСТЕР»

3.1 Обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності управління оборотними активами

Оборотні активи ПАТ «Принт Мастер» являють собою сукупність коштів, авансованих для створення оборотних виробничих фондів і фондів обігу, що забезпечують їхній безперервний кругообіг.

Оборотні активи забезпечують безперервність виробництва і реалізації продукції підприємства ПАТ «Принт Мастер». Оборотні виробничі фонди вступають у виробництво у своїй натуральній формі й у процесі виготовлення продукції цілком споживаються, переносячи свою вартість на створюваний продукт. Фонди обігу зв'язані з обслуговуванням процесу обігу товарів. Вони не беруть участь в утворенні вартості, а є її носіями.

Після закінчення виробничого циклу, виготовлення готової продукції та її реалізації вартість оборотних коштів відшкодовується в складі виторгу від реалізації продукції (робіт, послуг). Це створює можливість систематичного поновлення процесу виробництва, що здійснюється шляхом безперервного кругообігу підприємства. Відповідно дуже важливим процесом являється оптимізація джерел фінансування оборотних коштів та підвищення їх рентабельності.

Оборотні активи ПАТ «Принт Мастер» покликані забезпечувати безупинний їхній рух на всіх стадіях кругообігу для того, щоб задовольняти потреби виробництва в грошових і матеріальних ресурсах, забезпечувати своєчасність і повноту розрахунків, підвищувати ефективність використання оборотних активів.

Під час проведенного у другій частині дипломного проекту аналізу ефективності використання оборотних активів підприємства було встановлено, що основним недоліком формування оборотних коштів є дуже велика частка товарної дебіторської заборгованості у складі активів ПАТ «Принт Мастер» -

наприкінці 2021 року вона становила 67% вартості оборотних активів підприємства. Таким чином, основним шляхом покращення структури активів ПАТ «Принт Мастер» є ефективне управління дебіторською заборгованістю.

Сьогодні проблема управління товарною дебіторською заборгованістю постала особливо гостро, що пов'язано із проблемами несвоєчасних платежів, повернення боргів у неповному обсязі, виникнення сумнівних боргів. Підприємства, що виступають кредиторами, поступово потрапляють у становище технічного банкрутства, яке характеризується неплатоспроможністю, викликану істотною простроченістю дебіторської заборгованості, але при цьому з перевищенням величини самої дебіторської заборгованості над величиною кредиторської заборгованості та вартості активів над фінансовими зобов'язаннями. Подальші проблеми з дебіторською заборгованістю можуть призвести й до реального банкрутства підприємства-кредитора.

У політиці управління дебіторською заборгованістю одним із головних етапів розглядають процес її реструктуризації. Необхідність реструктуризації дебіторської заборгованості може виникнути не лише у разі проведення внутрішньої фінансової санації підприємства-постачальника під час загрози банкрутства, а й при виявленні симптомів легкої кризи, пов'язаної зі зниженням рівня абсолютної платоспроможності, виникненням постійної потреби у залученні додаткових позикових коштів для здійснення поточних платежів.

Процес реструктуризації відрізняється від політики управління дебіторською заборгованістю непостійністю, необов'язковістю, але чіткою цілеспрямованістю. Потреба у зміні структури та обсягу товарної дебіторської заборгованості виникає внаслідок виявлення негативних змін у поточній платоспроможності підприємства-постачальника [9].

Реструктуризація дебіторської заборгованості може відбуватися в процесі ряду дій та етапів.

Якщо розглядати заходи щодо підвищення її ліквідності, тоді доцільно застосовувати рефінансування дебіторської заборгованості. Рефінансування

дебіторської заборгованості являє собою систему фінансових операцій, які забезпечують прискорену трансформацію дебіторської заборгованості у грошові активи. Серед основних форм рефінансування дебіторської заборгованості мають місце факторинг, форфейтинг та облік векселів. Особливу увагу слід приділити першим двом формам рефінансування - факторингу та форфейтингу, оскільки саме вони на сьогоднішній день найбільш часто застосовуються підприємствами в управлінні фінансово-господарською діяльністю.

Одним з найперспективніших видів банківських послуг є факторинг – ризикований, але високоприбутковий бізнес, ефективне знаряддя фінансового маркетингу, одна з форм інтегрування банківських операцій, що найбільше пристосована до сучасних процесів розвитку економіки [9].

Факторинг являє собою фінансову операцію, при якій підприємство-продавець передає право отримання грошей за платіжними документами за відвантажену продукцію банку. За здійснення такої операції банк стягує з підприємства-продавця визначену комісійну плату, яка встановлюється у відсотках до суми платежу. Ставки комісійної плати диференціюються з урахуванням рівня платоспроможності покупця і передбачених строків. Крім того, банк в термін до 3-х днів здійснює кредитування підприємства-покупця у формі безпосередньої попередньої сплати боргових зобов'язань щодо платіжних документів [4].

Проведення факторингових операцій регламентується Законами України “Про банки і банківську діяльність”, “Про податок на додану вартість”, “Про фінансові послуги і державне регулювання ринку фінансових послуг”, Інструкцією Національного Банку України “Про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України” тощо.

Для підприємства факторингова форма рефінансування товарної дебіторської заборгованості має такі переваги:

- а) вищий рівень гарантії стягнення заборгованості;
- б) зменшення кредитних ризиків;

- в) швидке поліпшення рівня платоспроможності;
- г) можливість отримання короткострокового кредиту.

Факторингова операція дозволяє підприємству-продавцю рефінансувати переважно частину дебіторської заборгованості щодо наданого покупцю кредиту в короткі строки, скоротивши тим самим період фінансового і операційного циклів. До недоліків факторингової операції слід віднести лише додаткові витрати продавця, пов'язані з продажем продукції, а також втрати прямих зв'язків з покупцем в процесі здійснення ним платежів та вища вартість цієї послуги із звичайним кредитом.

Форфейтинг являє собою фінансову оперативність по експортному товарному кредиту шляхом передачі (індосамента) переказного векселя на користь банку зі сплатою комісійної винагороди. Тобто, по своїй суті, форфейтинг полягає у трансформації комерційного кредиту в банківський кредит. Банк бере на себе зобов'язання щодо фінансування експортної операції шляхом сплати по обліковому векселю, який гарантується наданням авалю банку держави імпортера. В результаті форфейтування заборгованість покупця за товарним кредитом трансформується в заборгованість фінансову (на користь банку). По суті форфейтинг об'єднує елементи факторинга і обліку векселів.

Форфейтинг використовується при здійсненні довгострокових експортних поставок і дозволяє експортеру негайно отримати грошові кошти шляхом обліку векселів. Хоча форфейтинг також має свої недоліки, а саме високу вартість. Тому потрібно розглядати можливість долучення витрат з операції форфейтингу у вартість контракту, який укладається з іноземним імпортером продукції [4].

Щодо обліку векселів, то вони надаються покупцями продукції, являє собою фінансову операцію з продажу їх банку або іншому фінансовому інституту, другому суб'єкту господарювання по визначеній (дисконтній) ціні, яка встановлюється в залежності від їх номіналу, строку погашень та облікової вексельної ставки. Облікова вексельна ставка включає: середню депозитну ставку, ставку комісійної винагороди, а також рівень премії за ризик у разі

сумнівної платоспроможності векселедавця. Зазначена операція може бути здійснена тільки щодо переказного векселя.

Названі вище методи рефінансування сприяють ефективному управлінню дебіторською заборгованістю, оскільки є можливість підприємству повернути свої кошти в більшій мірі.

На нашу думку, найбільш ефективним, з точки зору кінцевого результату, прозорості та простоти застосування, буде використання факторингу.

Факторинг – це продаж дебіторської заборгованості на користь факторингової компанії чи банку [30].

У нашій країні поки що не набув широкого використання факторинг, як один із інструментів управління дебіторською заборгованістю та страхування угод. Тому основними методами впливу на дебіторів є переговори з боржниками, припинення відвантаження продукції, зміна раніше обумовлених у договорі умов оплати за продукцію, застосування штрафних санкцій у вигляді нарахування пені або вирішення проблем через судові органи.

Фінансування поставок товару за факторинговою схемою передбачає, що після отримання документів, що підтверджують поставку товарів або вартість наданих послуг (накладні, рахунки фактури, довіреності) фактор (в нашій країні – банк або небанківська фінансова установа) виплачує своєму клієнтові від 60 до 90% від суми платежу. Решту суми банк або фінансова компанія тимчасово утримує у зв'язку з прийняттям на себе ризику непогашення боргу.

Боржник (дебітор) одержує письмове повідомлення про відступлення права грошової вимоги та банківські реквізити для проведення оплати. Коли покупець сплачує 100% вартості за поставлений йому товар або надану послугу, отримана сума перераховується на погашення заборгованості. Фактор перераховує постачальнику різницю між сумою виконаної вимоги та перерахованим фінансуванням за мінусом комісії [31].

Факторингова операція дозволяє підприємству-продавцеві рефінансувати переважну частину дебіторської заборгованості за наданим покупцеві кредитом

в короткі терміни, скоротивши тим самим період фінансового і операційного циклу.

Недоліками факторингу є його висока вартість та негативне враження, що складається у покупців в результаті зміни утримувача дебіторської заборгованості [31].

Ефективність факторингової операції для підприємства-продавця визначається шляхом порівняння рівня расходів по цій операції з середнім рівнем процентної ставки по короткостроковому банківському кредитуванню.

Використовуючи факторинг важливо знати, яку компенсацію треба буде сплатити фактор-компанії для того, щоб вона здійснила цю операцію. Ця сума становитиме плату за ризик, який бере на себе факторингова компанія. Зазвичай вона дорівнює 5-10%, якщо умови договору не є занадто ризикованими (велика сума боргу, неплатоспроможність боржника, довгий період погашення та інш.).

У таблиці 3.1 наведемо умови надання факторингу основними банками-факторами.

Таблиця 3.1 – Умови надання факторингу основними банками

Умови/ Банки	ПриватБ анк	Райффа йзен	МетаБа нк	Укрсоцб анк
Максим альний ліміт	без обмежень	до 90%	до 90%	75% від суми накладної
Комісія за надання факторингу	3% від вартості операції факторингово го обслуговуван ня	6% від вартості операції факторингово го обслуговуван ня	4% від вартості операції факторингово го обслуговуван ня	5-6% (але мін. – 5 тис.грн., макс. – 20 тис.грн.) вартості операції факторингово

				го обслуговуван ня
Комісія за обслуговуван ня	-	0,1-0,6% за управління	-	за перевірку документів – 3 грн., за кожну операцію – 850 грн. щомісячно
Максим альний період	90 днів	90 днів	90 днів	120 днів

У якості фактор-компанії в даному випадку може виступати будь-який банк (наприклад, банк «Приватбанк», умови надання факторингу в якого найкращі).

ПАТ «Принт Мастер» для зменшення частки дебіторської заборгованості в активах та переведення її у склад грошових коштів потрібно здійснити за допомогою факторингу страхування товарної дебіторської заборгованості на суму 1110,9 тис.грн.

Розрахуємо суму додатково вивільнених коштів ($\Delta\Gamma$) після здійснення операції факторингу, якщо попередня оплата банком боргових вимог складе 75%, а компенсаційна плата становитиме 3%:

$$\Delta\Gamma = 1110,9 \cdot 0,75 - 1110,9 \cdot 0,03 = 800 \text{ тис.грн.}$$

Таким чином, після здійснення операції факторингу ПАТ «Принт Мастер» матиме змогу вивільнити зі складу дебіторської заборгованості 75% дебіторської заборгованості, перевівши її у склад грошових коштів. Інші 25% суми факторингової операції будуть сплачені банком на користь ПАТ «Принт Мастер» після того, як дебіторами буде погашена сума їх боргу.

Використання факторингових операцій принесе ПАТ «Принт Мастер» наступні вигоди:

- дасть змогу зменшити ризик несплати дебіторами по своїх боргах;
- вивільнить додаткові кошти з обороту, перевівши їх зі стану дебіторської заборгованості у стан грошових коштів.

Розрахуємо значення показників, що характеризують стан дебіторської заборгованості, після здійснення операції факторингу:

- 1) Загальна сума дебіторської заборгованості підприємства за товари:

$$ДЗ = 1110,9 - 1110,9 \cdot 0,75 = 277,7 \text{ тис.грн.}$$

- 2) Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість розраховується як відношення суми дебіторської заборгованості до вартості оборотних активів підприємства:

$$KB = ((277,7 + 0,2 + 0,7) / 1657,8) \cdot 100\% = 16,8\%$$

- 3) Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості підприємства розраховується як відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньої вартості дебіторської заборгованості за період:

$$KO = 62969 / ((1111,8 + 277,7 + 0,2 + 0,7)/2) = 90,6 \text{ об./рік}$$

- 4) Період інкасації дебіторської заборгованості визначається шляхом відношення тривалості періоду до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості:

$$ПІ = 360 / 90,6 = 4 \text{ дня}$$

Зведемо розраховані показники в таблицю 3.2 та порівняємо їх з тими ж показниками у 2021 р.

Таблиця 3.2 – Порівняльний аналіз показників стану дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» до та після проведення операції факторингу

Назва показника	0 2021р.	Після проведення операції факторингу	Відхилення від 2021р.	
			Абс люутне	%
Сума дебіторської заборгованості за товари, тис.грн.	1 110,9	277,7	- 833,2	- 75,0
Коефіцієнт відволікання оборотних активів в дебіторську заборгованість, %	6 7,0	16,8	- 50,2	-
Кількість оборотів дебіторської заборгованості, об./рік	5 9,2	90,6	31,4	5 3,0
Середній період інкасації (погашення) дебіторської заборгованості, днів	6 ,1	4,0	-2,1	- 34,4

Після проведення операції факторингу стан дебіторської заборгованості ПАТ «Принт Мастер» покращився. Про це свідчить зменшення суми товарної дебіторської заборгованості на 833,2 тис.грн. або на 75% відносно рівня 2021 року. Відсоток відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість зменшився на 50,2% і становить лише 16,8% вартості оборотних активів підприємства. Відбувається також зменшення середнього періоду погашення дебіторської заборгованості на 2,1 дня або на 34,4% відносно рівня 2021 року, що також свідчить про покращення стану дебіторської заборгованості підприємства та характеризує зростання ефективності управління дебіторською заборгованістю та його оборотних активів загалом.

Отже, проведення факторингової операції дозволило збільшити суму

грошових коштів підприємства на 800 тис.грн. (сума реструктуризованої дебіторської заборгованості за вирахуванням вартості факторингової операції). Дані кошти вирішено спрямувати на отримання додаткового прибутку.

Щоб уникнути зростання суми дебіторської заборгованості у подальшій діяльності на ПАТ «Принт Мастер» необхідно змінити тип кредитної політики.

Одним з методів управління дебіторською заборгованістю є кредитна політика підприємства. Вибір форм реалізації продукції в кредит визначається галузевою приналежністю підприємства і характером продукції, що реалізовується (товарів, послуг).

Тип кредитної політики характеризує принципові підходи до її здійснення з позиції співвідношення рівнів прибутковості і ризику кредитної діяльності підприємства. Розрізняють три принципові типи кредитної політики підприємства по відношенню до покупців продукції — консервативний, помірний і агресивний.

Консервативний (або жорсткий) тип кредитної політики підприємства спрямований на мінімізацію кредитного ризику. Така мінімізація розглядається як пріоритетна мета в здійсненні його кредитної діяльності. Здійснюючи цей тип кредитної політики підприємство не прагне до отримання високого додаткового прибутку за рахунок розширення обсягів реалізації продукції. Механізмом реалізації політики такого типу є істотне скорочення кола покупців продукції в кредит за рахунок груп підвищеного ризику; мінімізація термінів надання кредиту і його розміру; більш жорсткі умови надання кредиту і підвищення його вартості; використання жорстких процедур інкасації дебіторської заборгованості.

Помірний тип кредитної політики підприємства характеризує типові умови її здійснення відповідно до прийнятої комерційної і фінансової практики і орієнтується на середній рівень кредитного ризику при продажі продукції з відстроченням платежу [8].

Агресивний (або м'який) тип кредитної політики підприємства за пріоритетну мету кредитної діяльності ставить максимізацію додаткового

прибутку за рахунок розширення обсягів реалізації продукції в кредит, не зважаючи на високий рівень кредитного ризику, який супроводжує ці операції. Механізмом реалізації політики такого типу є розповсюдження кредиту групі покупців продукції з більшим ризиком; збільшення періоду надання кредиту і його розміру; зниження вартості кредиту до мінімально допустимих розмірів; надання покупцям можливості пролонгації кредиту.

В процесі вибору типу кредитної політики повинні враховуватись наступні основні чинники:

- сучасна комерційна і фінансова практика здійснення торгівельних операцій;
- загальний стан економіки, що визначає фінансові можливості покупців, рівень їх платоспроможності;
- кон'юнктура товарного ринку, що склалася, стан попиту на продукцію підприємства;
- потенційна здатність підприємства нарощувати обсяги виробництва продукції при розширенні можливостей її реалізації за рахунок надання кредиту;
- правові умови забезпечення стягнення дебіторської заборгованості;
- фінансові можливості підприємства в частині відвернення коштів в поточну дебіторську заборгованість;
- фінансовий менталітет власників і менеджерів підприємства, їх відношення до рівня допустимого ризику в процесі здійснення господарської діяльності.

Визначаючи тип кредитної політики, слід мати на увазі, що жорсткий (консервативний) її варіант негативно впливає на зростання обсягів операційної діяльності підприємства і формування комерційних зв'язків, тоді як м'який (агресивний) її варіант може викликати надмірне відвернення фінансових ресурсів, знизити рівень платоспроможності підприємства, викликати згодом значні витрати з стягнення боргів, а в кінцевому підсумку зменшити рентабельність оборотних активів та капіталу [8].

Для збільшення обсягів реалізації продукції ПАТ «Принт Мастер» та підвищення рівня ділової активності підприємства запропоновано частину вивільнених під час реструктуризації дебіторської заборгованості коштів спрямувати на зростання обсягів реалізації продукції для отримання більшого доходу від реалізації.

Стратегія збільшення доходу підприємства – це систематичний план його оптимального використання в умовах неповноти інформації про майбутній розвиток середовища підприємства, який охоплює формування місії, довгострокових цілей, а також шляхів і правил ухвалення рішень для найефективнішого використання стратегічних ресурсів, переваг і можливостей заради майбутньої прибутковості [28].

В цілому по підприємству чистий дохід залежить від трьох чинників: обсягу реалізації продукції, структури товарної продукції і рівня середньо-реалізаційних цін.

Обсяг реалізації продукції може мати як позитивний, так і негативний вплив на суму чистого доходу. Збільшення обсягу продажів рентабельної продукції призводить до пропорційного збільшення чистого доходу. Якщо ж продукція є збитковою, то при збільшенні обсягу реалізації відбувається зменшення суми чистого доходу.

Структура товарної продукції також може по-різному впливати на суму доходу. Якщо збільшиться частка рентабельніших видів продукції в загальному обсязі її реалізації, то сума чистого доходу виросте, і навпаки, при збільшенні частки низькорентабельних або збиткових видів продукції загальна сума чистого доходу зменшиться.

Зміна рівня середньо-реалізаційних цін і величина чистого доходу знаходяться в прямо-пропорційній залежності: при збільшенні рівня цін сума чистого доходу росте, і навпаки [38].

Основними резервами зростання доходів є: підвищення ціни реалізації товарів і зростання обсягів реалізації товарів. Основні шляхи мобілізації кожної групи товарів приведені на рисунку 3.1.

Таким чином, використання ефективної стратегії збільшення доходів є важливим чинником розвитку підприємства. Основними резервами зростання доходів є: зниження ціни закупівлі товарів; підвищення ціни реалізації товарів; зростання обсягів реалізації товарів. У сучасних умовах значним резервом підприємства є розвиток інших видів його діяльності (посередницької, кредитної, інвестиційної тощо), які забезпечують отримання позареалізаційних доходів від їх здійснення. Основними резервами отримання доходів від позареалізаційних операцій є:

- проведення експертизи проектів і вибір для пайової участі в діяльності підприємств галузей і сфер економіки;
- вкладання вільних фінансових ресурсів у ризикові підприємства, дослідження, пов'язані з розробленням якісно нових видів продукції;
- цілеспрямований вибір цінних паперів, які купує фірма, оцінка рейтингу їх емітенту та інвестиційної привабливості здійснюваних фінансових інвестицій, формування портфеля цінних паперів, який забезпечує максимізацію отриманого прибутку за мінімального рівня ризику.

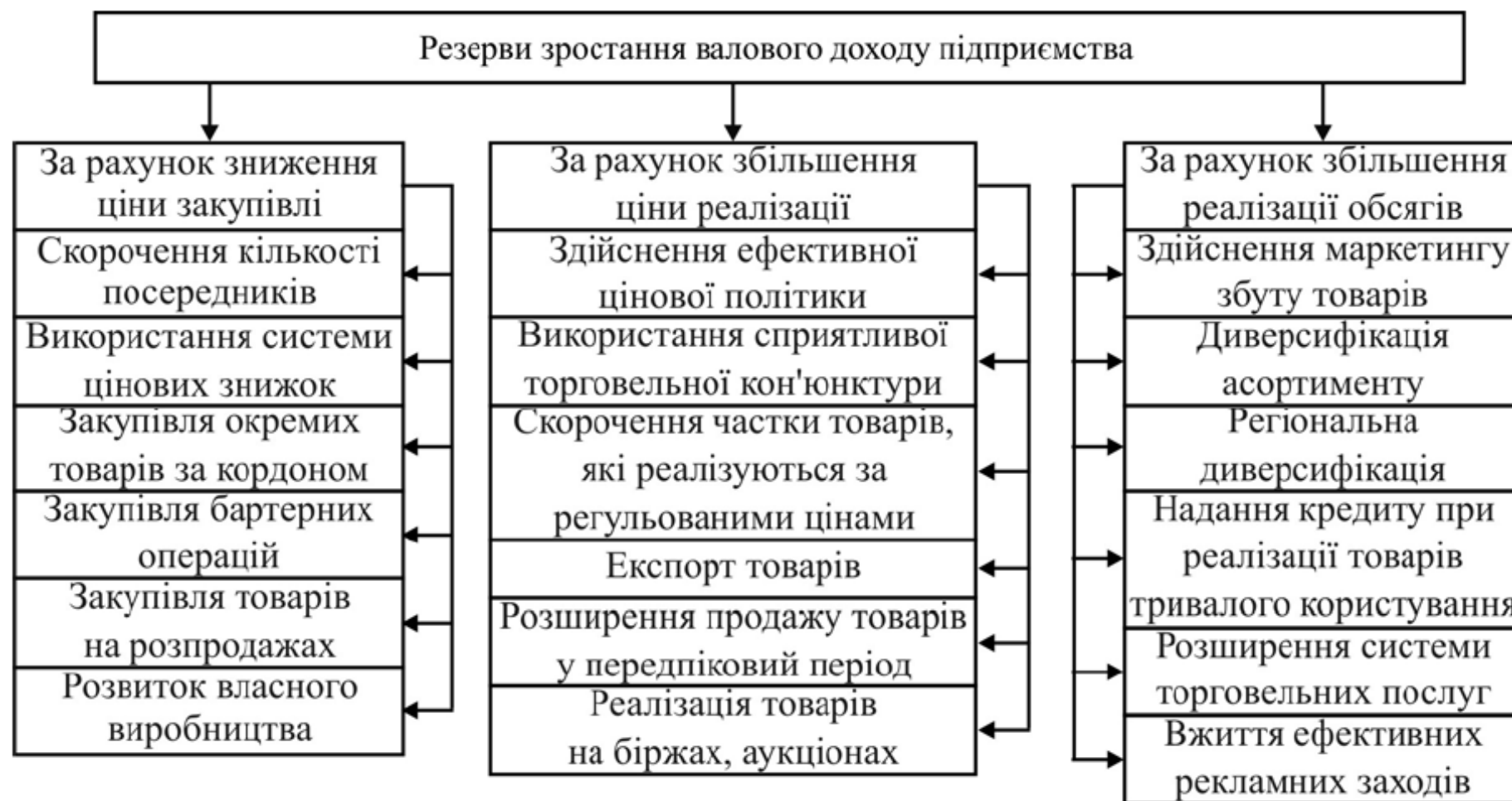

Рисунок 3.1 - Шляхи підвищення чистого доходу підприємства [28]

3.2 Розрахунок економічного ефекту від запропонованих заходів

Функціонування підприємства супроводжується безперервним кругообігом коштів, який здійснюється у формах витрат ресурсів і одержання доходів, їх розподілу і використання. Тому, запровадження ефективної стратегії збільшення доходів дасть змогу оптимально використовувати їх з метою розвитку підприємства [28].

Для збільшення обсягів реалізації продукції та отримання додаткових доходів запропоновано впровадження маркетингових заходів та проведення рекламної кампанії. На дані заходи буде спрямовано деяка сума вивільнених після реструктуризації дебіторської заборгованості коштів, а саме 100 тис.грн., а інша частина залишиться у складі грошових коштів ПАТ «Принт Мастер» для задоволення поточних проблем.

У таблиці 3.3 представимо бюджет витрат на рекламу та маркетингові заходи.

Таблиця 3.3 – Структура витрат на рекламу та маркетингові заходи ПАТ «Принт Мастер»

Засіб реклами	Структура витрат	
	тис.грн.	%
Реклама у маршрутних таксі	40	40
Реклама по радіо	40	40
Реклама в пресі	10	10
Промо-акції	3	3
Зовнішня	5	5
Поліграфія	1	1
Спец.одяг	1	1
РАЗОМ	100	100

Структура витрат ПАТ «Принт Мастер» на рекламу становить 100 тис. грн., з яких на рекламу у маршрутних таксі буде витрачено 40 тис. грн. (40%), рекламу по радіо – 40 тис. грн. (40%), на рекламу в пресі – 10 тис. грн., а витрати на промо-акції, зовнішню рекламу, поліграфію та спец.одяг також разом становлять 10 тис. грн. або по 10% рекламного бюджету.

Структуру витрат на рекламу представимо на рисунку 3.2.

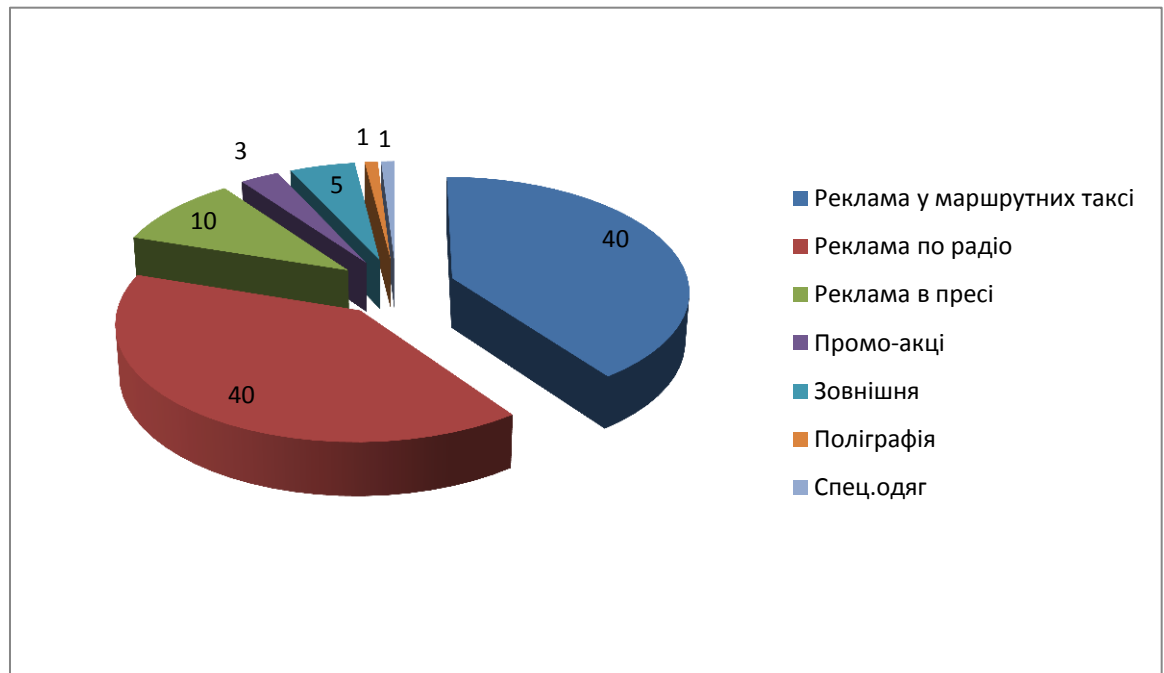

Рисунок 3.2 – Структура витрат на рекламу, тис.грн.

У таблиці 3.4 представимо ефективність витрат на рекламу за коефіцієнтом віддачі.

Таблиця 3.4 – Ефективність витрат на рекламу за коефіцієнтом віддачі [51]

Вид рекламного заходу	Коефіцієнт віддачі, грн./грн.
Реклама по телебаченню	96,36
Реклама по радіо	70,44
Реклама в пресі	45,15
Промо-акції	20,44

Зовнішня реклама	28,12
Поліграфія	5,23
Спец.одяг	3,05

Варто відзначити що дані, наведені в таблиці 3.4, є умовними і можуть змінювати як за географічним чинником, так і з плином часу. Однак, на їх основі можна зробити висновок, що найбільш ефективним видом реклами на сьогоднішній день залишається реклама по телебаченню – кожна гривня, вкладена у даний захід призведе до зростання обсягів реалізації на 96,36 гривень. На ПАТ «Принт Мастер» було вирішено не витратити кошти на телевізійну рекламу, оскільки місцеві канали не користуються попитом, а реклама на загальноукраїнських каналах є дуже дорогою.

Отже, визначимо ефективність впровадження рекламної кампанії, яка виражається у зростанні обсягу доходу від реалізації продукції:

$$E = 40 \cdot 70,44 + 40 \cdot 70,44 + 10 \cdot 45,15 + 3 \cdot 20,44 + 5 \cdot 28,12 + 1 \cdot 5,23 + 1 \cdot 3,05 = 6296,9 \text{ тис. грн.}$$

У даному випадку ефективність витрат на рекламу в маршрутних таксі була прирівняна до ефективності витрат на рекламу по радіо, адже їдучи у маршрутному таксі потенційний покупець з однаковою увагою прислухається до повідомлень по радіо та читає рекламні оголошення, розміщені на спинках стільців.

Загальний ефект від впровадження рекламної кампанії дорівнює 6296,9 тис. грн. зростання чистого доходу від реалізації продукції. В наслідок зростання обсягів реалізації продукції зросте й собівартість реалізованої продукції. Зростання собівартості продукції визначається добутком суми отриманого додаткового доходу від реалізації та показника витрат на 1 гривню реалізованої продукції, тобто дорівнює:

$$\Delta C = 6296,9 \cdot 0,97365 = 6131 \text{ тис. грн.}$$

Загалом фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування зміниться наступним чином:

$$\Delta \Phi P = 6296,9 - 6131 - 100 = 165,9 \text{ тис. грн.}$$

Після сплати податку на прибуток, сума чистого прибутку ПАТ «Принт Мастер» зросте в порівнянні з 2021 роком.

Таким чином, впровадження маркетингових заходів щодо стимулювання продажів продукції підприємства призведе до зростання обсягів реалізації на 6296,9 тис. грн. в порівнянні з 2021 р.

Ефективність рекламної кампанії розрахуємо за формулою:

$$E = \frac{E_{\phi}}{B}, \quad (3.1)$$

де E – ефективність рекламної кампанії;

E_{ϕ} – економічний ефект від її впровадження (зростання обсягів реалізації продукції);

B – витрати по впровадженню рекламної кампанії (рекламний бюджет).

$$E = 165,9 / 100,0 = 1,66/\text{грн.}$$

Отже, кожна гривня, вкладена у впровадження рекламної кампанії принесе ПАТ «Принт Мастер» 1,66 грн. зростання обсягів реалізації продукції. Таким чином, можна зробити висновки, що впровадження даної рекламної кампанії є ефективним.

Визначимо вплив запропонованих заходів на фінансові показники діяльності підприємства – складемо Баланс та Звіт про фінансові результати та порівняємо їх зміну з показниками 2021 року.

Після впровадження маркетингової кампанії та заходів щодо стимуляції збуту, ефективність господарської діяльності ВАТ «Принт Мастер» зросте. Сума доходу від реалізації продукції виросте на 6296,9 тис.грн., темп росту показника дорівнює 112%. Собівартість продукції також збільшиться – на 6131 тис. грн. Зростуть витрати на збут – у 2021 році ПАТ «Принт Мастер» не витрачало коштів на фінансування збутової діяльності, отже сума витрат за даною статтею становитиме у прогнозованому році 100 тис.грн. Загальна сума витрат підприємства збільшиться на 6231 тис. грн. Сума отриманого ПАТ «Принт Мастер» чистого прибутку збільшиться відносно 2021 року на 49,4

тис.грн., темп росту даного показника становитиме 109%.

Таблиця 3.5 – Динаміка та структура звіту про фінансові результати ПАТ «Принт Мастер» до та після впровадження запропонованих заходів, тис. грн.

Показники	2021 рік	прог нозний рік	Темпи росту прогно з/2021,%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	52474	58770,9	112
Собівартість реалізованої продукції	51091,7	57222,7	112
Валовий прибуток	1382,3	1548,2	112
Інші операційні доходи	0,2	0,2	-
Адміністративні витрати	637,1	637,1	-
Витрати на збут	-	100,0	-
Інші операційні витрати	82	82,0	-
Фінансові результати від операційної діяльності	663,4	729,3	110
Інші доходи	1,1	1,1	-
Фінансові витрати	28,3	28,3	-
Втрати від участі в капіталі	-	-	-
Інші витрати	-	-	-
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	636,2	702,1	110
Податок на прибуток від звичайної діяльності	84,7	101,2	119
Фінансові результати від звичайної діяльності	551,5	600,9	109
Чистий прибуток (збиток)	551,5	600,9	109

Динаміку показників доходу підприємства, собівартості та чистого прибутку представимо на рисунку 3.3.

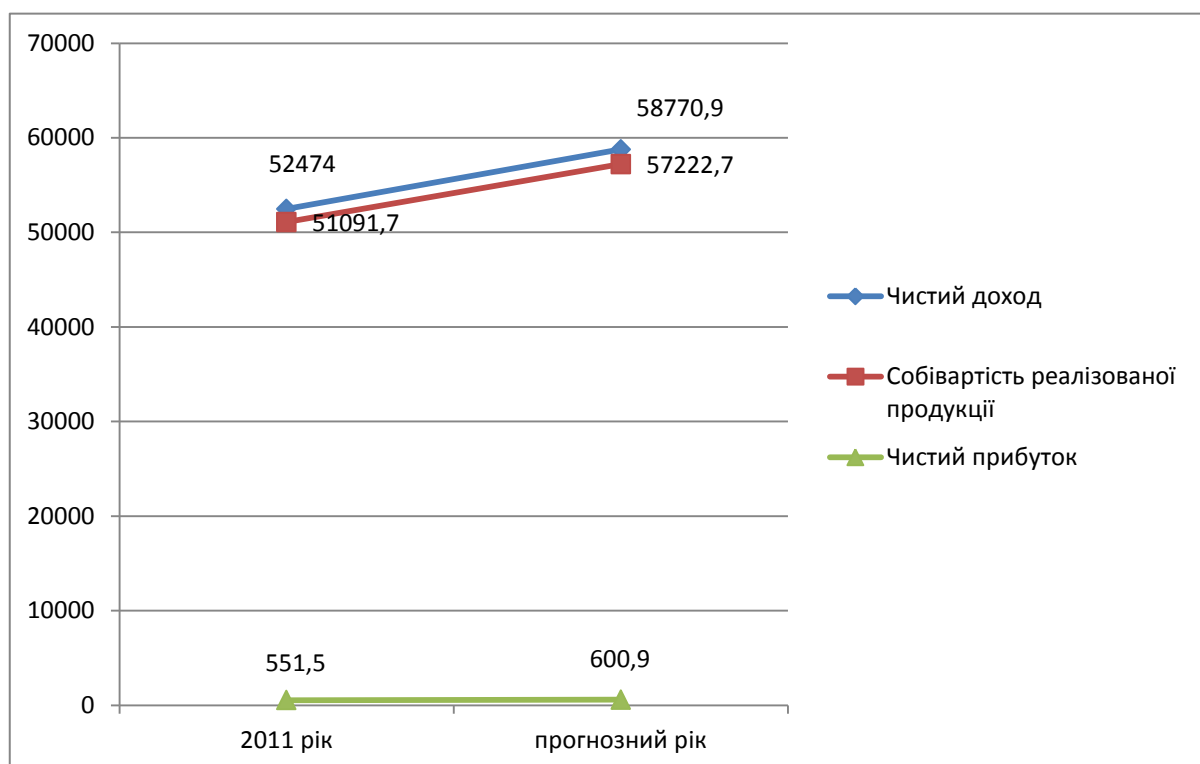

Рисунок 3.3 – Динаміка фінансових результатів діяльності ПАТ «Принт Мастер»

Визначимо також зміни, що відбудуться у Балансі підприємства після впровадження усіх запропонованих заходів. Отже:

- сума дебіторської заборгованості після впровадження операції факторингу зменшиться на 833,2 тис. грн. Сума грошових коштів підприємства при цьому зросте на 800 тис. грн. На різницю у 33,2 тис. грн. (плата за факторинг) зменшиться вартість активів підприємства, а в пасивах відбудеться скорочення власного капіталу;

- спрямування коштів на фінансування маркетингової кампанії та заходів щодо стимулювання збуту призведе до зменшення суми грошових коштів на 100 тис. грн., в пасивах підприємства зменшиться сума власного капіталу на дану суму. Впровадження даних заходів призведе до отримання додаткового чистого прибутку у сумі 49,4 тис. грн., який буде відображено у пасивах

балансу у структурі нерозподіленого прибутку підприємства, а в активах на цю суму зросте вартість грошових коштів;

- загальна вартість грошових коштів зросте після впровадження факторингу на 800 тис. грн., зменшиться на 100 тис. грн. після спрямування коштів на впровадження рекламної кампанії та зросте на 49,4 тис. грн. після отримання додаткового чистого прибутку як результату від впровадження маркетингових заходів. Загальна зміна грошових коштів підприємства складає 749,4 тис. грн., отже у прогностичному році сума грошових коштів становитиме 749,6 тис. грн. (0,2 тис. грн. + 749,4 тис. грн.).

Загальну зміну показників балансу представимо в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Динаміка та структура балансу ПАТ «Принт Мастер» до та після впровадження запропонованих заходів, тис. грн.

Назва показника	2021 рік	Прогнозний рік	Темпи росту прогнозу 2021,%
Основні засоби та необоротні активи, тис. грн	532,1	532,1	-
Оборотні активи (оборотний капітал), тис. грн	1657,8	1574	94,9
Запаси	537,8	537,8	-
Дебіторська заборгованість	1111,8	278,6	25,1
Кошти та їх еквіваленти	0,2	749,6	375 раз
Інші оборотні активи	8	8	-
Витрати майбутніх періодів, тис. грн	-	-	-
Власний капітал, тис. грн	1912,3	1828,5	95,6
Короткострокові кредити банків, тис. грн	179,9	179,9	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн	1,5	1,5	-

Поточні зобов'язання за розрахунками, тис. грн	55,5	55,5	-
Інші поточні зобов'язання	40,7	40,7	-

Загалом оборотні активи підприємства зменшаться на 83,8 тис. грн., при цьому сума дебіторської заборгованості зменшиться на 833,2 тис. грн., а сума грошових коштів збільшиться на 749,4 тис. грн. У пасивах ПАТ «Принт Мастер» зменшиться частка власного капіталу, який скоротиться на 83,8 тис. грн. відносно рівня 2021 року.

Таким чином, можна зробити висновки, що впровадження запропонованих заходів щодо реструктуризації дебіторської заборгованості та спрямування коштів, що вивільняться, на маркетингову компанію зі збільшення обсягів реалізації продукції, призведе до покращення фінансових результатів діяльності підприємства, поліпшення структури активів та капіталу підприємства. Обсяги реалізації продукції ВАТ «Принт Мастер» зростуть, підприємство зможе отримати додатковий прибуток в сумі 49,4 тис. грн.

Проведемо дослідження питомої ваги статей оборотних активів та загальної питомої ваги оборотних активів в структурі балансу до та після впровадження запропонованих заходів та проаналізуємо вплив впровадження даних заходів на структуру активів підприємства. Вертикальний аналіз структури балансу відображено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Вертикальний аналіз структури балансу підприємства ПАТ «Принт Мастер» до та після впровадження запропонованих заходів

Показники	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага %	
	2021 рік	прогнозований рік	2021 рік	прогнозований рік
Оборотні активи (оборотний капітал)	1657,8	1574	100	100
Запаси	537,8	537,8	32,4	34,2
Дебіторська заборгованість	11278,6	278,6	67,0	17,7

	11,8		9	
Кошти та їх еквіваленти	0,2	749,6	0,01	47,6
Інші оборотні активи	8	8	0,5	0,5

За результатами вертикального аналізу структури балансу ПАТ «Принт Мастер» до та після впровадження заходів щодо реструктуризації дебіторської заборгованості та спрямування коштів на маркетингову кампанію, дійшли висновків, що питома вага оборотного капіталу в активах підприємства зменшується з 75,7% у 2021 році до 74,7%, тобто на 1,0%.

У структурі оборотних активів питома вага запасів зростає на 1,8% в порівнянні із 2021 роком, частка дебіторської заборгованості зменшується на 49,39%, а інших оборотних активів залишається незмінною. Проте значне зростання має питома вага грошових коштів – їх частка в оборотних активах підприємства зростає з 0,01% у 2021 році до 47,6% у прогностному році, що свідчить про збільшення ліквідності та платоспроможності підприємства.

Для визначення зміни ефективності політики формування та застосування оборотних активів на підприємстві ПАТ «Принт Мастер» проведемо комплексний аналіз використання оборотних активів:

1) Коефіцієнт прибутковості обігових активів:

$$2021 \text{ р.} = 551,5 / 1657,8 = 0,33;$$

$$\text{прогноз} = 600,9 / 1574 = 0,38.$$

2) Коефіцієнт завантаження обігових коштів:

$$2021 \text{ р.} = 1344,8 / 52474 = 0,025;$$

$$\text{прогноз} = 1615,9 / 58770,9 = 0,027.$$

3) Коефіцієнт обертання оборотних коштів:

$$2021 \text{ р.} = 52474 / 1344,8 = 39,01;$$

$$\text{прогноз} = 58770,9 / 1615,9 = 36,4.$$

4) Коефіцієнт оборотності запасів:

$$2021 \text{ р.} = 27,0 / ((15,8 + 28,8) / 2) = 1,21$$

$$\text{прогноз} = 27,0 / ((15,8 + 28,8) / 2) = 1,21.$$

5) Оборотність кредиторської заборгованості (в днях):

$$2021 \text{ р.} = 1,5/2 \cdot 360/52474 = 270/52474 = 0,005 \text{ дня;}$$

$$\text{прогноз} = 270/58770,9 = 0,005 \text{ дня.}$$

6) Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості:

$$2021 \text{ р.} = 52474,0 / ((660,7 + 1111,8) / 2) = 59,2;$$

$$\text{прогноз} = 58770,9 / ((1111,8 + 278,6)/2) = 84,5.$$

7) Оборотність дебіторської заборгованості (в днях):

$$2021 \text{ р.} = 360 / 59,2 = 6,1;$$

$$\text{прогноз} = 360/84,5 = 4,3.$$

8) Оборненість товарно-матеріальних запасів (в днях):

$$2021 \text{ р.} = (15,8 + 157,1 + 4,3 + 119,3 + 28,8 + 494,2 + 14,8) / 2 \cdot 360 / 51091,7 = 150174 / 51091,7 = 2,9 \text{ дня;}$$

$$\text{прогноз} = 150174 / 57222,7 = 2,6 \text{ дня.}$$

9) Коефіцієнт оборотності власного капіталу:

$$2021 \text{ р.} = 52474,0 / 1636,55 = 32,0;$$

$$\text{прогноз} = 58770,9 / 1870,4 = 31,4.$$

10) Фінансовий цикл підприємства (в днях):

$$2021 \text{ р.} = 2,9 \text{ дня} + 6,1 \text{ дня} - 0,005 \text{ дня} = 8,995 \text{ дня;}$$

$$\text{прогноз} = 2,6 \text{ дня} + 4,3 \text{ дня} - 0,0046 \text{ дня} = 6,895 \text{ дня.}$$

11) Робочий капітал (чистий оборотний капітал):

$$2021 \text{ р.} = 1657,8 - 277,6 = 1380,2;$$

$$\text{прогноз} = 1574 - 277,6 = 1296,4.$$

12) Коефіцієнт загальної ліквідності:

$$2021 \text{ р.} = 1657,8 / 277,6 = 6,0;$$

$$\text{прогноз} = 1574 / 277,6 = 5,7.$$

13) Коефіцієнт швидкої ліквідності:

$$2021 \text{ р.} = (1657,8 - 537,8) / 277,6 = 4,0;$$

$$\text{прогноз} = (1574 - 537,8) / 277,6 = 3,7.$$

14) Коефіцієнт абсолютної ліквідності:

$$2021 \text{ р.} = 0,2 / 277,6 = 0,0007;$$

$$\text{прогноз} = 749,6 / 277,5 = 2,7.$$

В таблиці 3.8 відобразимо розраховані показники, абсолютне та відносне відхилення відповідних показників ефективності використання оборотних активів підприємства ПАТ «Принт Мастер» до та після впровадження запропонованих заходів.

За результатом проведеного дослідження показників ефективності використання оборотних активів ПАТ «Принт Мастер» до та після впровадження запропонованих заходів було встановлено, що більшість з них має тенденцію щодо покращення.

Так, прибутковість обігових активів зростає в порівнянні із 2021 роком на 0,05 пункти або на 15,2% через зростання суми отриманого підприємством чистого прибутку. Коефіцієнт обертання оборотних активів має незначну тенденцію щодо зменшення – причиною цього є те, що темпи зростання середньої вартості оборотних активів підприємства перевищують темпи зростання доходу від реалізації продукції.

Після проведення реструктуризації дебіторської заборгованості коефіцієнт її обертання значно покращився – на 42,7% від рівня 2021 року. Це призвело до зменшення періоду обороту дебіторської заборгованості на 1,8 дня або на 29,5%.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу ПАТ «Принт Мастер» після впровадження запропонованих заходів дещо зменшиться, причиною чого є те, що темпи зростання власного капіталу підприємства випереджають темпи зростання доходу від реалізації продукції.

Усі вище описані зміни призведуть до скорочення фінансового цикла підприємства – на 2,1 дня або на 23,3% в порівнянні із 2021 роком, що є позитивною динамікою.

Щодо показників ліквідності та платоспроможності ПАТ «Принт Мастер», то після впровадження запропонованих заходів коефіцієнт поточної ліквідності дещо зменшиться – на 0,3 пункти або на 5%; ліквідність швидка також зменшиться - на 0,3 пункти або на 7,5% - у даному випадку скорочення

ліквідності не можна вважати негативною тенденцією, адже дані показники мали значення, значно більше за нормативне. Зменшення показників ліквідності викликано спрямуванням частини оборотних активів підприємства (100 тис.грн.) на впровадження маркетингової кампанії щодо збільшення обсягів реалізації продукції підприємства. Показник абсолютної ліквідності становитиме у прогностному році 2,7 пункти, що більше, ніж у 2021 році, у 386 разів. Зростання показника абсолютної ліквідності характеризує зростання платоспроможності підприємства, а отже свідчить про збільшення ефективності використання оборотних активів.

Отже, впровадження заходів щодо реструктуризації дебіторської заборгованості та спрямування коштів на впровадження маркетингових заходів з підвищення попиту на продукцію підприємства є ефективними. Вони призведуть до покращення стану оборотних активів підприємства, зменшать частку дебіторської заборгованості в активах. Це дасть змогу ПАТ «Принт Мастер» вивільнити кошти з обігу та спрямувати їх на отримання додаткового прибутку. Після впровадження запропонованих заходів покращаться показники ефективності використання оборотних активів ПАТ «Принт Мастер», зросте платоспроможність та ліквідність підприємства.

Таблиця 3.8 – Зміна показників ефективності використання оборотних активів ПАТ «Принт Мастер» до та після впровадження запропонованих заходів

Показники	Значення показника		Відхилення прогноз/2021 р.	
	20 21 рік	прогн озний рік	абс.	%
Коефіцієнт прибутковості обігових активів	0,3 3	0,38	0,05	15,2
Коефіцієнт завантаження обігових коштів	0,0 25	0,027	0,00 2	8,0
Коефіцієнт обертання оборотних коштів	39, 01	36,4	- 2,61	-6,7
Коефіцієнт оборотності	1,2	1,21	-	-

запасів	1			
Оборотність кредиторської заборгованості (в днях)	0,0 05	0,005	-	-
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	59, 2	84,5	25,3	42,7
Оборотність дебіторської заборгованості (в днях)	6,1	4,3	-1,8	- 29,5
Оберненість товарно-матеріальних запасів (в днях)	2,9	2,6	-0,3	- 10,3
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	32	31,4	-0,6	-1,9
Фінансовий цикл підприємства (в днях):	8,9 95	6,895	-2,1	- 23,3
Робочий капітал (чистий оборотний капітал)	13 80,2	1296, 4	- 83,8	-6,1
Коефіцієнт загальної ліквідності	6	5,7	-0,3	-5,0
Коефіцієнт швидкої ліквідності:	4	3,7	-0,3	-7,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0 007	2,7	2,69 93	386 раз

Отже, за результатами провадження заходів щодо удосконалення управління оборотними активами на ПАТ «Принт Мастер» було запропоновано впроваджувати заходи щодо реструктуризації дебіторської заборгованості підприємства, а вивільнені з обороту кошти спрямувати на проведення маркетингової кампанії зі збільшення обсягів реалізації продукції підприємства.

Висновки до третього розділу

Впровадження даних заходів є ефективним, адже призведе не лише до збільшення обсягів реалізації та зростання доходу підприємства, а отже й

чистого прибутку, а сприятиме збільшенню ліквідності та платоспроможності підприємства. В оборотних активах ПАТ «Принт Мастер» зменшиться частка дебіторської заборгованості, як одного з найбільш ризикованих оборотних активів підприємства, при цьому зросте питома вага грошових коштів, які мають найвищий рівень ліквідності. наявність вільних коштів сприяє зростанню мобільності капіталу підприємства, вони можуть бути вкладені у впровадження заходів зі збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, захоплення нових ринків збуту, оновлення устаткування для виробництва більш якісної продукції і т ін..

Таким чином, впровадження запропонованих заходів є обґрунтованим та економічно доцільним.

Узагальнення результатів аналізу, проведеного в дипломній роботі, дозволило зробити наступні висновки:

1) Визначено економічну сутність оборотних активів через узагальнення політ-економічного, управлінського та фінансового аспектів. Оборотні активи – це економічна категорія, яка приймає різні функціональні вираження, що постійно трансформуються та змінюють свою матеріально-речовинну форму у сфері виробництва та обертання. З іншого боку, необхідно пов'язувати зміну цих функціональних форм з рухом їх речових носіїв, а також розглядати оборотні активи як динамічну категорію.

В процесі виконання наукового дослідження зроблені такі висновки: Перехід економіки України до якісно нової моделі побудови економіки, яка передбачає реформування відносин власності та системи управління господарським механізмом, зумовлює необхідність нового підходу до поглибленого дослідження питань сутності оборотного капіталу і вивчення тих функцій, які він виконує у ринковому механізмі. Для вітчизняної економіки термін «оборотний капітал» є відносно новим. Більш звичним в застосуванні є термін «оборотні кошти», який фігурує у законодавчих і нормативних актах та у господарській практиці. Проте, в умовах інтеграції українських підприємств у міжнародний економічний простір виникає необхідність єдиного тлумачення і методології дослідження такої різнопланової економічної категорії як оборотний капітал з метою порозуміння різних суб'єктів господарської діяльності в межах країни та за її кордоном.

Зарубіжні науковці вбачають в оборотному капіталі фірми інвестицію в короткострокові активи – готівку, ліквідні цінні папери, товарно-матеріальні запаси і рахунки дебіторської заборгованості. Вони тлумачать оборотний капітал як сукупність активів та поточних зобов'язань, а їх різницю визначають як чистий (власний) оборотний капітал.

2) Вивчено механізм управління оборотними активами на підприємстві. Найважливішим напрямом менеджменту активів є управління процесом їх

формування, а визначення принципів та джерел формування оборотних коштів є важливою ділянкою роботи фінансового менеджера. Недостатність джерел формування оборотних коштів призводить до недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень.

3) Досліджені прийоми та методи фінансового аналізу оборотного капіталу підприємств з урахуванням впливу його обсягів і структури на фінансовий стан підприємства. Наявність зайвих джерел оборотних коштів на підприємстві сприяє створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних коштів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і позичених коштів. Вітчизняна фінансова теорія та практика, як правило, в структурі джерел формування оборотних активів розрізняє: власні джерела, позикові кошти, додатково залучені кошти.

Особливості різних джерел формування і принципи різного режиму використання власних і залучених оборотних коштів впливають на ефективність використання оборотних коштів і всього оборотного капіталу. Раціональне формування названих джерел оборотних коштів має значний вплив на процес виробництва, на фінансові результати і фінансовий стан підприємства, сприяє досягненню мети з мінімально необхідними за даних умов оборотними коштами. Тому формування раціональної структури джерел фінансових ресурсів підприємства для фінансування оборотних активів є одним з найважливіших завдань як управління оборотним капіталом, так і фінансового менеджменту в цілому.

У вітчизняній теорії та практиці управління оборотним капіталом підприємства досить повно та цілісно визначено зміст, цілі й завдання, а також функції фінансового менеджменту в сфері оборотного капіталу.

4) Проаналізовано оборотний капітал в розрізі окремих оборотних активів та в порівнянні з поточними зобов'язаннями підприємства – об'єкту дослідження, виявленого на основі результатів аналізу тенденції у зміні основних показників стану та використання оборотного капіталу підприємства.

Теоретичні аспекти управління оборотним капіталом було досліджено на основі підприємства ПАТ «Принт Мастер».

В процесі вивчення основних аспектів діяльності ПАТ «Принт Мастер» було проведено аналіз оборотних засобів та їх зміни. В 2019 р. вартість оборотних активів становила 2766,3 тис грн., а у 2020 р. цей показник зменшився на 1734,5 тис грн. та становив 1031,8 тис грн. Так бачимо зменшення оборотних активів в 2020 році на 62,7%. Оборотні активи у 2021 р. на кінець звітного періоду становили 1657,8 тис грн., відповідно ці дані свідчать про збільшення оборотних активів на підприємстві у порівнянні з 2010 р. на 60,7%.

Виходячи із загальновідомих підходів до управління господарською діяльністю ПАТ «Принт Мастер», що застосовуються для розв'язування конкретних завдань управління, можна відзначити такі основні системи проведення аналізу оборотного капіталу: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, аналіз коефіцієнтів. Аналіз стану оборотних активів підприємства дозволяє оцінити в короткостроковому періоді (наприклад, за минулий місяць, квартал, рік) структуру оборотного капіталу, його абсолютну величину та абсолютну величину окремих видів оборотних активів, оцінити величину чистого оборотного капіталу.

Вертикальний аналіз балансу за 2019-2021 рр. показує, що найбільшу питому вагу в активах підприємства займають оборотні активи. У 2020 р. частка оборотних активів у валюті Балансу становила 69,4%, що менше, ніж в 2019 році на 18,7%. У 2021 р. також, як і попередні роки, що аналізувалися, найсуттєвішою в валюті балансу була частка оборотних активів – 75,7% (скорочення проти 2020 р. на 12,4%). Можна стверджувати, що значну частину питомої ваги в структурі оборотних активів становить дебіторська заборгованість. Так в 2019 році питома вага дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів становила – 63,1. А в 2020 році цей показник дещо зменшився та складав – 54,2%. В 2011 році дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги збільшилась в порівнянні з 2020 роком та становила

67%, в питомій вазі оборотних активів підприємства. Виходячи з проведеного аналізу політики формування та використання оборотних активів на підприємстві ПАТ «Принт Мастер» можна сказати, що вибрана політика являється ефективною та забезпечує безперебійне виробництво показників фінансової стійкості з кожним роком покращується. Виходячи з проведеного аналізу політики формування та використання оборотних активів на підприємстві ПАТ «Принт Мастер» можна сказати, що вибрана політика являється ефективною та забезпечує безперебійне виробництво показників фінансової стійкості з кожним роком покращується.

5) Розроблено заходи, спрямовані на оптимізацію обсягів та структури оборотних активів підприємства; оптимізацію джерел фінансування оборотного капіталу; прискорення оборотності запасів, грошових активів, дебіторської заборгованості та інших оборотних засобів; зростання рівня рентабельності оборотних активів з метою підвищення ефективності управління оборотним капіталом та в кінцевому результаті поліпшення фінансового та майнового стану підприємства. Однією з основних умов фінансового добробуту ПАТ «Принт Мастер» є приплив коштів, що забезпечує покриття його зобов'язань.

Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства ПАТ «Принт Мастер». Тому на підприємстві звичайно за аналізу оборотних активів значне місце надається дебіторській заборгованості.

ПАТ «Принт Мастер» для зменшення частки дебіторської заборгованості в активах та переведення її у склад грошових коштів потрібно здійснити за допомогою факторингу страхування товарної дебіторської заборгованості на суму 1110,9 тис.грн. Після здійснення операції факторингу ПАТ «Принт Мастер» матиме змогу вивільнити зі складу дебіторської заборгованості 75% дебіторської заборгованості, перевівши її у склад грошових коштів. Для збільшення обсягів реалізації продукції ПАТ «Принт Мастер» та підвищення рівня ділової активності підприємства запропоновано частину вивільнених під час реструктуризації дебіторської заборгованості кошти спрямувати на

зростання обсягів реалізації продукції для отримання більшого доходу від реалізації.

Після впровадження маркетингової кампанії та заходів щодо стимуляції збуту, ефективність господарської діяльності ПАТ «Принт Мастер» зростає. Сума доходу від реалізації продукції виростає на 6296,9 тис.грн., темп росту показника дорівнює 112%. Загалом оборотні активи підприємства зменшаться на 83,8 тис.грн., при цьому сума дебіторської заборгованості зменшиться на 833,2 тис.грн., а сума грошових коштів збільшиться на 749,4 тис.грн. У пасивах ПАТ «Принт Мастер» зменшиться частка власного капіталу, який скоротиться на 83,8 тис.грн. відносно рівня 2021 року. За результатом проведеного дослідження показників ефективності використання оборотних активів ПАТ «Принт Мастер» до та після впровадження запропонованих заходів було встановлено, що більшість з них має тенденцію щодо покращення.

Отже, впровадження заходів щодо реструктуризації дебіторської заборгованості та спрямування коштів на впровадження маркетингових заходів з підвищення попиту на продукцію підприємства є ефективними. Вони призведуть до покращення стану оборотних активів підприємства, зменшать частку дебіторської заборгованості в активах. Це дасть змогу ПАТ «Принт Мастер» вивільнити кошти з обігу та спрямувати їх на отримання додаткового прибутку.

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р., №996-XIV // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – №40. – С. 365.
2. Аналіз оборотних активів підприємства (на прикладі підприємств гірничої промисловості Кривбасу) : Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.04 / О. В. Коновалова ; – К. : КНЕУ, 2003. – 18 с.
3. Бабак О. А. Ринок факторингових послуг в Україні : проблеми та перспективи / О. А. Бабак // Економічний вісник університету ПХДПУ ім. Г. Сковороди.– 2010. – №15(1). – С. 51-57.
4. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств : Навч. посібник / М. Д. Білик. – К. : Знання КОО, 2009. – 312 с.
5. Бланк И. А. Управління активами: Навч. посібник. / И. А. Бланк. – К. : Ніка-Центр, Ельга, 2000. – 720 с.
6. Бланк И. А. Финансовый менеджмент / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
7. Блащак Л. М. Шляхи до раціонального управління дебіторською заборгованністю підприємства / Л.М. Блащак // Вісник Львівської політехніки.– 2010. - №58. – С. 157-159.
10. Бригхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту : Підручник / Є. Ф. Бригхем. – К. : Молодь, 2007. – 1000 с.
11. Володькіна М. В. Економіка промислового підприємства: Навч. посібник / М. В. Володькіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 196 с.
12. Економічний аналіз. Навчальний посібник/ За ред. проф. Бутинця Ф.Ф. – Житомир: ПП Рута 2005. – 680с.
13. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. – Львів: Львовська політехніка, 2015. – 714 с.
14. Загайнова, Ю.В. Финансовый леверидж как показатель оптимальности структуры капитала компании / Ю.В. Загайнова // Научные записки НГУЭУ. - 2007. - № 4. - С. 51-58.

15. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент : Навч. посібник / А. Б. Гончаров. – Х. : ВД «ИНЖЕК», 2003. – 240 с.
- 16.. Бондар Н. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: А.С.К., 2015. – 400 с.
- 17.Лудченко Я. О. Оцінка економічної ефективності інвестиційних проектів: Навч. посібник для вузов. – К.: Ельга: Ніка –Центр, 2014. – 208 с.
- 18.Загородній А.Г., Партин Г.О., Пилипенко Л.М. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики: Підручник. – 4-те вид., перероб і доп. – К.: Знання, 2007. – 550 с.
19. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу : Навч. посібник – К. : КНЕУ, 2000. – 263 с.
20. Калабухова С. В. Основні напрямки управлінського аналізу оборотного капіталу – Д. : ІЕП НАН України, 1998. – 49 с.
21. Жежера, М. Порівняльна характеристика методики проведення аналізу фінансового стану підприємств в Україні та закордоном [Текст] / М. Жежера //Економіка, фінанси, право. - 1999 . - № 5. - С.12.
22. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посібник – К. : Знання, 2000. – 378 с.
23. Власова А. М. Інноваційний менеджмент / Власова А. М., Краснокутська Н. В. — К. : КНЕУ, 2003. – 136 с. 1998. – 304 с.
24. Лисициан Н. Оборотные средства, процесс обращения стоимости капитала, неплатежи // Вопросы экономики – 1997. – №9. – С. 44.
25. Маринич І. А., Нікітіна В. С. Стратегія збільшення доходів підприємства // Науковий вісник НЛТУ. – 2010. – вип. 20.2. – С. 207-209.
26. Навакатікян О. О. та ін. Охорона праці користувачів комп'ютерних відеодисплейних терміналів: Навч.- метод. посібник / Навакатікян О. О., Кальниш В. В., Стрюков С. М. – К. : Ред. журн. "Охорона праці", 2007. – 400 с. : іл.

27. Павлюк Т. С. Основні напрями вдосконалення процесу управління дебіторською заборгованістю / Т. С. Павлюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип.21.08. – С. 272-278.
28. Пальчук О. І. Факторинг як специфічна фінансова послуга / О. І. Пальчук // Вісник Львівської політехніки. – 2010. - №682. – С. 168-173
29. Пан Л. В. Управління обіговими коштами підприємницьких структур // Фінанси України. – 2000. – №6. – С. 96.
30. Парфаняк П. А. Финансы предприятий отраслей народного хозяйства: Учеб. пособие / П. Парфаняк. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 199 с.
31. Петленко Ю.В. Проблеми забезпечення оборотними коштами виробничих підприємств в умовах економічної кризи // Фінанси України. –1998. – №9. – С. 106.
32. Економічний аналіз: Навч. посіб. / Колектив авторів під керівництвом акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2001. — 540 с
33. Управління інвестиціями та інноваціями : навч. посібник / [Жаворонкова Г. В., Сівашенко Т. В., Скібіцька Л. І., Туз О. І.]. — К. : «Кондор», 2010. — 184с.
- 34.22 Ткаченко А. М. Проектний аналіз : метод. Посібник / А. М. Ткаченко, М. О. Ткаченко. — Запоріжжя : ЗДІА, 2006. — 143с.
35. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2005. – 662 с.
36. Скригун Н., Цимбалюк Л. Оптимізація виробничих запасів як один із напрямків управління витратами // Економіка підприємств – 2003. – №2. – С. 39-41.
- 37.. Балацький О. Ф. Управління інвестиціями: Навч. посібник. – Суми: Університетська книга, 2014. – 240 с.
- 38.36. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: Учебный курс. – К.: Эльга-Н, Ника-центр, 2012. – 448 с.
39. Фінанси підприємств : Підручник / За ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. –

- К. : КНЕУ, 2000. – 460 с.
40. Чебанова Н. В. Василенко Ю. А. Бухгалтерський фінансовий облік : Навч. посібник – К. : Академія, 2002. – 672 с.
41. Лудченко Я. О. Оцінка економічної ефективності інвестиційних проектів: Навч. посібник для вузов. – К.: Ельга: Ніка –Центр, 2014. – 208 с.
42. Данілова Л.І., Савочка В.В. Стрес-тестування в системі ризик-менеджменту банку. *Економічний аналіз*. 2014. Том.15. №1. С.244-252. [in Ukrainian].
43. Легомінова С.В. Концептуальні засади стратегічного управління конкурентними перевагами підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 18. С. 250-255.
44. Johansen B. Get There Early: Sensing the future to compete in the present. Berrett-Koehler Publishers, 2008. 247 p.
45. Живко З.Б., Живко М.О. Стрес-тестування для бізнесових структур як чинник економічної безпеки. Збір. матер. III міжнародної НПК «Інформаційна та економічна безпека» (INFECO-2010). URL: [file:///C:/Users/levch/Downloads/soi_2010_3_42%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/levch/Downloads/soi_2010_3_42%20(2).pdf)